

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Kristýna Haladová

**ZKUŠENOST TRANSNACIONÁLNÍ MIGRACE
U VRCHOLOVÝCH BASKETBALOVÝCH SPORTOVců**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Marek Halbich, Ph.D.

Praha 2024

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 28. 6. 2024

Kristýna Haladová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla mockrát poděkovat PhDr. Marku Halbichovi, Ph.D. za vedení mé práce a ochotu během naší spolupráce. Dále bych ráda poděkovala vyučujícím z antropologické katedry a v neposlední řadě bych ráda věnovala poděkování všem sportovcům, kteří mi poskytli rozhovor a díky kterým mohla tato práce vzniknout.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá studiem transnacionální migrace vrcholových sportovců, konkrétně basketbalistů. Cílem práce je popsat a analyzovat zkušenosti sportovců, kteří se rozhodnou opustit svou domovskou zemi ve snaze uplatnit se v zemích hostitelských. Empirickou část práce tvoří kvalitativní výzkum, v němž byly použity techniky zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Ve výzkumu jsou zkoumány motivy k migraci, přínosy a výzvy, kterým musí transmigranti čelit a dopady na jejich osobní a profesionální život. Hlavním cílem práce je porozumění a popis této zkušenosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

transnacionalismus, migrace, profesionální sport, basketbal, transnacionální sítě, domov

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the study of transnational migration of top athletes, specifically basketball players. The aim of the thesis is to describe and analyse the experiences of athletes who decide to leave their home country in an attempt to establish themselves in their host countries. The empirical part of the thesis consists of qualitative research, in which participant observation and semi-structured interview techniques were used. The research explores the motives for migration, the benefits and challenges transmigrants face and the impact on their personal and professional lives. The main aim of the thesis is to understand and describe this experience.

KEYWORDS

transnationalism, migration, professional sport, basketball, transnational networks

OBSAH

1	Úvod.....	7
2	Teoretická část.....	9
2.1	Definice migrace.....	9
2.2	Od metodologického nacionalismu k transnacionalismu.....	9
2.3	Definice transnacionalismu.....	10
2.4	Transnacionalismus v kontextu sportu.....	11
2.5	Sport.....	13
2.6	Antropologie sportu.....	13
2.7	Teoretické náhled na transnacionální migrace.....	14
2.8	Metodologická část.....	15
2.8.1	Kvalitativní výzkumný přístup.....	15
2.8.2	Vlastní pozice ve výzkumu.....	16
2.8.3	Polostrukturované rozhovory.....	17
2.8.4	Zúčastněné pozorování.....	18
2.8.5	Výzkumné otázky.....	18
2.8.6	Výzkumný vzorek.....	18
2.8.7	Výzkumní partneři.....	19
2.8.8	Etické nároky výzkumu.....	22
3	Empirická část.....	23
3.1	Tunisko.....	23
3.1.1	Terénní výzkum v tuniském týmu.....	23
3.1.2	Charakteristika výzkumných partnerů.....	23
3.1.3	Představení terénu - Tunisko.....	24
3.1.4	Vstup do terénu.....	24
3.1.5	Charakteristika terénu: sociální síť.....	25
3.2	Faktory ovlivňující odchod do zahraničí.....	26
3.2.1	Proč mladí sportovci odcházejí.....	26
3.2.2	Tunisko.....	27
3.2.3	Migrační síť.....	28
3.3	Aktivita sportovec v transnacionálním prostoru.....	30
3.3.1	Spojení se zemí původu.....	31
3.3.2	Co je domov?.....	32
3.4	Vstup a adaptace do nového prostředí, změny a navazování vztahů.....	35
3.4.1	Adaptace.....	35

3.4.2	Tunisko	36
3.4.3	Sociální síť jedinců.....	37
3.5	Postavení hráčů v přechodných domovech.....	38
3.5.1	Tunisko	38
3.5.2	Sociální síť jedinců.....	39
3.6	Možnost navázání vztahů	41
3.7	Přínos hráčů do nového prostředí	42
3.8	Odchod, plány do budoucna, udržování vztahů	43
4	Závěr.....	45
5	Zdroje	47

1 ÚVOD

Předmětem této bakalářské práce je antropologický výzkum transnacionální migrace současných profesionálních basketbalistů. Transnacionální migrace se stává stále populárnějším a frekventovanějším fenoménem v dnešním globalizovaném světě, kde přeshraniční pohyb je velmi častým jevem. Historicky se migrační zkušenosti jedinců výrazně lišily, což činí tento fenomén nejen zajímavým, ale i klíčovým pro pochopení změn v migračních trendech.

Současní sportovci, kteří odcházejí za sportovní kariérou do zahraničí, představují významný pohled na transnacionalismus, protože často žijí v několika zemích současně a udržují vztahy s lidmi v různých lokalitách. Tito jedinci aktivně udržují kontakt se svým původním domovem a tím si zachovávají své kulturní kořeny, přestože se fyzicky nacházejí v hostitelských zemích, které se často výrazně liší od jejich rodné země.

Transnacionální sportovci si navzdory faktu své fyzické nepřítomnosti v rodné zemi udržují kulturní a sociální vazby, čímž vytvářejí a aktivně udržují komplexní transnacionální síť. Nejen, že tyto sítě propojují různé geografické oblasti, ale také umožňují sportovcům začlenit se do nových společností, aniž by ztratili svou původní identitu. Díky častému stěhování si sportovci vytvářejí vazby na mnoha místech, kde působí, a to jak aktivně, tak pasivně.

Vrcholoví sportovci na svých cestách čelí překážkám na mnoha úrovních. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že jejich život je velmi atraktivní, skrývá se za ním mnoho těžké práce a výzev, které je na cestě za úspěchem čekají. Tyto výzvy nejsou pouze fyzického charakteru, kterým nepochybně musí čelit každý vrcholový sportovec, ale zahrnují také mentální aspekty, protože sportovci musí neustále čelit psychickému tlaku. Tento tlak je na ně vyvíjen jak ve sportovním prostředí, kde jsou od nich očekávány maximální výkony, tak v soukromém životě, kde na nich často leží velká zodpovědnost. Sportovci jsou dobře vědomi, že pokud nebudou podávat optimální výkony, mohou se dostat do nižší ligy, což by znamenalo ztrátu finanční jistoty a možností osobního rozvoje.

Cílem tohoto výzkumu je dosáhnout hlubšího porozumění této specifické formy migrace, který bude představen na příkladu přeshraničního pohybu vrcholových sportovců. Hlavním cílem této práce je detailně popsat a interpretovat, jak se tato zkušenost transnacionální migrace promítá do životů vrcholových sportovců a jakým způsobem ovlivňuje jejich životy. Důraz je kladen na dvě klíčová období v životě sportovců. První je

doba před odchodem, kde je práce zaměřena na analýzu klíčových faktorů ovlivňujících hráčovo rozhodnutí před odchodem do nového prostředí. Za druhé je to období, kdy se sportovci již nacházejí v hostitelských zemích a jakým způsobem probíhá jejich adaptace na nové prostředí. Kromě těchto dvou období hraje důležitou roli otázka vnímání domova, a jak tato zkušenost formuje jejich plány do budoucna.

Práce je strukturována do tří hlavních částí. V teoretické části budou představeny teoretické základy zvoleného tématu a definovány důležité pojmy, s nimiž bude pracováno v následujících částech. Hlavní důraz bude kladen na koncept transnacionalismu, jeho historický vývoj a současné pojetí, včetně jeho aplikace v oblasti sportu. Tento koncept bude představen pro pochopení dynamiky přeshraniční migrace. Součástí teoretické části bude metodologie, která poskytne přehled metod použitých při provádění kvalitativního výzkumu. Bude popsán výzkumný design, techniky sběru dat, výběr výzkumných partnerů a etické otázky, které byly při výzkumu zvažovány.

Empirická část bude vycházet z analýzy dat získaných pomocí rozhovorů a dalších kvalitativních metod. Největší důraz bude kladen na profesionální sportovce a jejich život v transnacionálním prostředí. Bude zkoumáno, jakým způsobem tento fenomén ovlivňuje osobní životy hráčů, jejich sportovní kariéru a adaptaci na nové prostředí.

V závěrečné části bude celý výzkum shrnut. Pokusí se odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „Jaká je zkušenost profesionálních sportovců s transnacionální migrací a jaký vliv má tato zkušenost na jejich život a kariéru?“

Odpověď by měla přinést nové poznatky v oblasti transnacionální migraci ve sportu a obohatit současné porozumění tohoto fenoménu.

Celkově bude tato práce usilovat o hlubší pochopení vlivu sportovní transnacionální migrace na životy profesionálních sportovců, přičemž se zaměří na období před a po vstupu do tohoto prostředí a na změny, které sportovce čekají. Budou zkoumané otázky spojené s adaptací, sociální integrací a profesionálním rozvojem. Výzkum si klade za cíl poskytnout komplexní pohled na dynamiku tohoto fenoménu.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Definice migrace

Slovo *migrace* je odvozeno z latinského slova *migratio*, což znamená stěhování, či přestěhování se. Ve společenskovědním kontextu je termín migrace používán k popisu dobrovolného či nedobrovolného přemístění na dobu určitou či neurčitou. Dobrovolná migrace je úmyslné rozhodnutí se přestěhovat za účelem práce, studia, sjednocení rodiny a podobných důvodů. Za nedobrovolnou migraci pak považujeme přesun, kdy jsou lidé nuceni migrovat na základě politických, enviromentálních nebo náboženských příčin apod. (Henig, 2007).

Existuje však mnoho definic migrace a různí autoři toto slovo různě definují. Definice migrace jako „stěhování se zvláštním významem“ zdůrazňuje, že migrace není pouze pohyb z bodu A do bodu B, ale je to komplexní fenomén, který vyžaduje hluboké porozumění. Zahrnuje sociální, ekonomické, kulturní či politické aspekty, které mají dopad na jednotlivce, společnost a státy (Sidiropulu Janků, 2006).

Evropská unie definuje migraci jako dobrovolný či nedobrovolný proces, při kterém se jednotlivci či skupiny pohybují v rámci mezinárodních hranic nebo uvnitř státu po dobu delší než jeden rok. Proces je ovlivněn na základě mnoha vlivů, zahrnujících ekonomické, kulturní, sociální či politické faktory. Mezinárodní migrace se stala nedílnou součástí dnešního globalizovaného světa. Lidská migrace má vliv na celý svět. Některá místa přitahují velké množství lidí, zatímco jiná nikoliv a tato místa se musí potýkat s nedostatkem obyvatel. Pro pochopení dynamiky růstu populace a souvisejících společenských problémů je studium migrace klíčové (Clark, 1986).

2.2 Od metodologického nacionalismu k transnacionalismu

Příchod modernity a s tím spojený vzestup nacionalismu a budování národních států v 19. století významně ovlivnil proces migrace. Procesy, které formovaly národní státy a vytvářely národní identity, posílily povědomí o národní příslušnosti a vytvořily nové hranice, které zásadně ovlivnily migraci, protože lidé cítili příslušnost a solidaritu k určitému národu a státu (Wimmer & Glick Schiller, 2002). Myšlenka metodologického nacionalismu představovala společnost a národní stát jako neoddělitelné entity. Podle tohoto přesvědčení je existence národních států považována za hlavní při vytváření a udržení společenství a národní identity (Szaló, 2009).

Wimmer a Glick Schiller představují ve svém výzkumu o metodologickém nacionalismu tři hlavní období. V předválečném období bylo cestování snadné, migranti mohli přicházet a odcházet, udržování kontaktů s domovem a rodinou bylo běžnou praxí a remitence tvořily významnou část ekonomiky. Období první světové války ukončilo svobodnou migraci a zároveň bylo charakterizováno začátkem formování moderních národních států. Vznikla potřeba víz pro překračování hranic a cizinci byli často chápáni jako sezónní dělníci. Během světových válek byl pro migranty kontakt s rodinou přerušen. Čím dál více zdůrazňovaný nacionalismus eskaloval během studené války, kdy identita každého jedince byla slučitelná pouze s jedním státem. Vznikla idea státu jako nádoby, která sloužila k uchování národní kultury. (Wimmer & Glick Schiller, 2002).

Sociologický diskurz o globalizaci začal na počátku osmdesátých let 20. století vyvracet základní roli národního státu. Kritika metodologického nacionalismu posunula vnímání role státu a jeho vztahu k migraci. V devadesátých letech 20. století vstoupila do popředí myšlenka transnacionalismu, kvůli problematickému vztahu mezi národním státem a migračními procesy. (Szaló, 2009) Transnacionální perspektiva na svět ukazuje, že názory nacionalistů neodpovídají žité realitě migrujících jedinců. To vede ke vzniku vnitřním konfliktům u lidí s migrační zkušeností, protože se jejich zkušenosti neshodují s nacionalistickým diskurzem. (Wimmer, Glick Schiller, 2002)

2.3 Definice transnacionalismu

V již zmíněných 90. letech 20. století autoři Schiller, Basch a Blanco-Szaton (1992) začali rozvíjet diskurz o transnacionalismu, který nahradil imigraci, jakou jsme do té doby znali. Poukazují na fakt, že termín imigrant evokuje představu vykořenění a trvalého oddělení od svého původního domova a zvyků, avšak stoupající procento migrující populace bylo s tímto vzorcem v rozporu. Tito migrující jedinci naopak aktivně udržovali vazby v hostitelské i domovské zemi, čímž spojovali dvě společnosti do jednoho sociálního pole (Glick Schiller et al. 1992). Tento jev se označuje jako transnacionalismus, aby se poukázalo na fakt, že imigranti vytváří sociální sítě, jež neznají politické, kulturní ani geografické hranice (Basch at al., 1994). Termín transnacionalismus tedy označuje jednání a vztahy prováděné přes hranice států nebo tyto hranice vůbec nezohledňuje (Vertovec, 2009). Jsou to procesy, kterými migranti udržují rodinné, sociální, ekonomické, náboženské či politické vztahy mezi jejich zemí původu a zeměmi hostitelskými, čímž aktivně tvoří transnacionální sociální sítě (Glick Schiller et al. 1992).

Lidé, kteří mají své ekonomické, sociální nebo kulturní vazby mimo státy, ve kterých žijí, nemusí být nutně v protikladu s místními obyvateli dané země. Přestože migranti mohou být součástí více než jednoho národního kontextu, mohou stále pociťovat silné národní identity. Z toho vyplývá, že je soužití mezi místními obyvateli a migranty možné, i přes to, že se jejich identity mohou překrývat s různými národními kontexty (Szaló, 2009).

„Migranti již nejsou vykořeneční ani nešplhají po žebříku asimilace do národní střední třídy, ale stále představují ty jiné, odlišné a cizí pro národně ohraničenou společnost“ (Wimmer, Glick Schiller 2002, str. 25).

Propojování svých domovů v minulosti a současnosti probíhá v odlišných úrovních. V dřívější době bylo typickým znakem propojování míst zasíláním remitencí a komunikací prostřednictvím dopisů. Tento fenomén zasílání remitencí můžeme pozorovat i v dnešní době v moderní ekonomické migraci, kdy je vybrán schopný jednotlivec z rodiny, který je následně vyslán za prací do ekonomicky vyspělejší země za účelem zlepšení životních podmínek svých rodin. Tento přístup jsem zaznamenala i u několika respondentů, sportovních migrantů, kteří tímto způsobem pomáhají rodinám a svým dětem v domovské zemi. I přestože jsou tito jedinci z USA, ekonomicky vyspělé země, jsou si schopni vydělat více peněz v jiných zemích světa, než v jejich domovské a tím zajistit lepší životní standard svých blízkých.

V moderní době je díky technologické revoluci v komunikaci migrantům umožněno snazší udržování kontaktů se svými domovy. Díky moderním technologiím, jako internet a mobilní telefon, mohou transnacionální migranti rychle a snadno komunikovat s rodinou či přáteli v zemi původu. Z toho vyplývá, že v současnosti je pro migranty snazší udržovat a posilovat transnacionální vazby (Smith & Guarnizo, 1998). Jsou to hlavně sociální sítě jako WhatsApp, Instagram a Facebook, které transmigranti uvedli v rozhovorech, díky kterým jsou schopni aktivně pozorovat každodenní život své rodiny a přátel na druhé straně světa. Zároveň pro sportovce, kteří často žijí v geograficky vzdálených oblastech a v odlišných časových pásmech, se stal internet klíčovým nástrojem usnadňující jejich každodenní život.

2.4 Transnacionalismus v kontextu sportu

V současném globalizovaném světě můžeme pozorovat vzestup transnacionalismu a proces deterritorializace, které přispívají ke klesající autoritě národního státu, čímž vznikají nové podoby občanství a identity. Významnou roli při posilování a oslabování národů hraje právě sport a jeho nadnárodní pracovní migrace (Wong & Trumper, 2002). Transnacionální prvky jsou v současné době výrazné především díky globalizaci informací a zvýšené mobilitě

sportovců. Přestože je toto téma velmi zajímavým jevem, historici upozorňují na fakt, že se sport v obecných studiích zabývající se globalizačními procesy a nadnárodními přístupy k historii objevuje jen zřídka (Taylor 2013). Nicméně sport nabízí bohatou základnu pro zkoumání národního vědomí a nacionalismu. Mezinárodní soutěže a s nimi spojené ceremoniály a symboly se stávají zásadní pro studium toho, jak se nacionalismus utváří a jakým způsobem se projevuje (Maguire, 2014).

Jako počátek nové globální veřejné sféry ve sportu můžeme chápat období mezi lety 1880-1920, kdy narůstal rozvoj cestování za účelem sportu a kdy se výrazně formovaly pravidla hry, sportovní ideologie a kodexe chování, které se domlouvaly prostřednictvím dopisů, telegramů, v tisku a na mezinárodních kongresech. Během meziválečného a válečného období zaznamenávají historické studie sportu největší rozmach, neboť právě v této éře se formovaly národní organizace a perspektivy s mezinárodním dopadem. Moderní sport nepostupoval chronologicky od lokální ke globální sféře, ale národní aspekty existovaly již od počátku (Taylor, 2013).

V 19. století přinesl technologický pokrok nové možnosti v oblasti přepravy lidí, kapitálů, ale myšlenek a informací prostřednictvím novin a dopisů skrze transoceánské cesty. Vznik transoceánských sportovních vztahů byl závislý na rozvoji dopravních prostředků právě v tomto století (Taylor, 2013). Díky globalizaci sportu je v dnešní době nadnárodní migrace v tomto odvětví velmi rozšířena.

Transnacionální sportovní migrace je fenomén, který existoval již v minulosti, avšak byl pojmenován až později. Je obvyklým jevem, že se sportovci stěhují do jiných zemí, často na druhé strany světa, kde prodávají svou pracovní sílu a snaží se uplatnit své sportovní dovednosti za výměnu lepších smluv, vyššího platu a slávy. Dnes je mnoho sportovců mezinárodními migranty a díky tomu se sport stal velkým byznysem a zábavou (Wong & Trumper, 2002). Nejčastějším modelem sportovní migrace jsou elitní sportovci migrující z dárcovských zemí do finančně nejsilnějších lig v Evropě a Severní Americe. Tato migrace probíhá na třech prostorových úrovních: národní, mezinárodní a transkontinentální. Poloprofesionální sportovci běžně migrují mezi krátkodobými smlouvami v mnoha zemích. Profesionální sportovci často podstupují dlouhodobé migrace, které mohou zahrnovat hraní za několik týmů (Higham & Hinch, 2010).

Profesionální sportovci s transnacionální zkušeností musí čelit hned několika výzvám, které ovlivňují jejich každodenní realitu. Touto realitou je aktivní udržování a propojování transnacionálních vztahů nejen s rodinou a přáteli v zemi původu, ale mnohdy také s týmy

a sportovními organizacemi, manažery, či trenéry jak v zemi svého původu, tak v zemích, kde působili dříve. Na jejich cestě se setkávají s častými přestupy mezi různými zeměmi a odlišnými společnostmi a také s různými právními překážkami, jako jsou povolení k pobytu či víza, které jsou velmi častým problémem v migraci z chudších zemí do vyspělého globálního severu.

2.5 Sport

S anglickým slovem „sport“ se poprvé setkáváme roku 1863 ve spojitosti s organizovanou atletickou činností, kterou regulují pravidla. V této době se taktéž objevil moderní koncept sportu, jako myšlenka sportovních rekordů, jakožto reakce a moderní technologie měření a zaznamenávání výsledků (Besnier et al, 2017). Je důležité zkoumat sport a jeho směřování v kontextu s jeho minulostí. Právě minulost pomáhá utvářet současnost a budoucnost. Všechny sporty čerpají z minulosti na úrovni pravidel, stylů či sportovních soutěží (Maguire, 2014).

Koncept profesionálního sportu se začíná objevovat v 19. století, především díky významným inovacím a společenským změnám této doby. Před tímto obdobím byl sport často chápán jako amatérská aktivita, kdy sportovci soutěžili z vlastních zájmů. To se ovšem v průběhu tohoto století začalo měnit a sportovci začali přijímat finanční odměnu za svou činnost, čímž se odlišili od amatérů a stali se profesionály. Tento vývoj měl hluboký dopad na rozvoj sportu.

Dnes je sport stále fyzickou činností, kterou si mnoho lidí užívá v různých formách a prostředích. Na profesionální úrovni představuje sport velký globální byznys, který je zaměřen na média a kulturní pozornost (Cronin, 2014).

2.6 Antropologie sportu

Sportovní antropologie je samostatný vědní obor, zabývající se studiem sportu a tělesného pohybu z antropologické perspektivy. Zkoumá, jak sport utváří a zároveň je utvářen společenským, historickým, kulturním a politickým kontextem, v němž žijeme (Besnier et al, 2017). Antropologie přináší do studia sportu zcela nový pohled, který se zaměřuje na sociokulturní aspekty. Sport není pouze fyzická aktivita, ale je to také komplexní instituce, která má pevné zakotvení v kultuře a společnosti. Můžeme hovořit o tom, že kultura je neoddělitelnou součástí sportu a na druhou stranu sport zase ovlivňuje kulturu. To, jak se kultura ve sportu projevuje, můžeme spatřit na specifickém chování fanoušků před a po zápase, jejich oblečení, či na stylu hry na hřištích, jakým hráči projevují oddanost, touhu a svou identitu (Maguire, 2014).

Rozumění sportu jako instituci, taktéž jako klíčovému prvku kultury je zásadní pro aktivní zapojení do moderní demokratické společnosti. Je důležité si uvědomit, že sport ve světě není pouze prostředkem pro zábavu, ale také významným byznysem, populární kulturou a předmětem politických debat. V dnešní době je sport často obklopen médií, fotografiemi a zvukovými efekty, přičemž každá sportovní událost je prezentována jako velkolepá událost. Tento trend často vede k tomu, že sportovní ideál ustupuje před požadavky na komercializaci a propagaci. Je třeba si rovněž uvědomit, že sport není omezen pouze na arény a hřiště; stává se globálním fenoménem, který má širší společenský dopad a ovlivňuje celý společenský kontext. Vliv sportu nekončí pouze za hranicemi hřišť, ale má velký společenský dopad a ovlivňuje mnoho aspektů společnosti jako je kultura, ekonomika či politika (Besnier et al, 2017).

Dnes, tedy ve 21. století, kdy hranice států ztrácejí na významu lze říci, že sport stojí v popředí globalizace a je důležitý k porozumění toho, jak se v něm odrážejí lokální kulturní vlivy. Propojuje lidi z celého světa a je také důležitým prvkem k porozumění rozmanitosti kultur a tradic. Studium antropologie nám umožňuje hluboce porozumět tomu, jakým způsobem je sport zasazen do sociokulturního kontextu a také tomu, jak ovlivňuje společenské dynamiky a kulturu jednotlivých společenství (Maguire, 2014).

2.7 Teoretické náhled na transnacionální migrace

V této části se zaměřuji na teoretické zakotvení práce a analýzu teoretických rámců, které budou použity k prozkoumání vlivu transnacionální migrace u vrcholových sportovců. Texty zmíněné v této části mi poskytly teoretické náhledy související s mým výzkumem. Literatura na toto téma mi v českém prostředí připadá poměrně omezená a z toho důvodu považuji za důležité tento rozbor rozšířit. V procesu přípravy jsem nejprve vyhledala odbornou literaturu a našla klíčové autory, kteří se těmito tématem zabývají.

Pro zkoumání fenoménu transnacionalismu mi byli nápomocní hlavně tři autoři, kteří mi poskytli cenné poznatky. K pochopení toho, jak se myšlení o transnacionalismu formovalo v historii, jsem čerpala z knih Glick Schilerové et al. (2002, 1994), kteří mi poskytli úvod do studia tohoto fenoménu. Autoři ve své práci představují, jak se z metodologického nacionalismu formoval transnacionalismus a nacionalismus na dálku. V dnešní době představa vykořenění a nutné asimilace do nové společnosti upadá a významnou roli hraje nový druh migrace - transnacionální (Wimmer, Glick Schiller 2002). V kontextu udržování přeshraničních vazeb se v mém výzkumu transnacionalismus projevuje prostřednictvím

sociálních sítí, ze kterých čerpají sportovci informace ještě před odchodem a které jim jsou nápomocné v procesu migrace, adaptace a komunikace se svým původním domovem.

Pro hlubší pochopení tohoto fenoménu mi byly nápomocné knihy od Csaba Szaló (2007), a to především kniha „Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich“, která se zaměřuje na problematiku změny identity v důsledku překročení hranic. Ve výzkumu se u sportovců zaměřuji na udržování jejich původní kultury, avšak i přijímání nových kulturních prvků a získání nových zkušeností, které jsou v procesu migrace a adaptace přirozenými. Knihy mi poskytly teoretický základ k problému přeshraniční migrace.

V oblasti sportovní antropologie mi byla velmi nápomocná kniha Josepha Maguire (2014) „Social Sciences in Sport“, ve které autor zkoumá širokou škálu kulturních, sociálních a ekonomických faktorů ovlivňující sportovní aktivity. Kniha mi poskytla vhled do vztahů mezi sportem a společností. V kontextu této práce se ukazuje, jak zahraniční sportovci ovlivňují místní sportovní sféry a zároveň jsou jimi ovlivněni.

Tyto teoretické základy jsem poté doplnila dalšími navazujícími texty, které rozvíjely koncepty pro tuto práci a ze kterých čerpám v empirické části. Za důležité považuji zmínit autory Galčaková & Vacková (2014), Bourdieu (1986) a King (2019), o jejichž teorie se v konkrétních částech opírám a snažím se je aplikovat na můj výzkum.

2.8 Metodologická část

2.8.1 Kvalitativní výzkumný přístup

Tato práce se zabývá individuálními příběhy vrcholových sportovců, kteří opustili místo svého původu za účelem sportovní kariéry. Kvalitativní výzkum jsem zvolila z toho důvodu, jelikož jsem chtěla zachytit hlubší porozumění lidské zkušenosti s transnacionální migrací. Jsem přesvědčená, že sportovci představují velmi dobrý příklad pro studium tohoto jevu. Důležitý pro mě též byl přímý kontakt s účastníky a zachycení různých detailů, interakcí a kontextů, díky kterým jsem byla schopna odkrýt povahu zkoumaného fenoménu a přispět tak k lepšímu a komplexnějšímu pochopení transnacionální migrace. Jako terén výzkumu jsem zvolila síť lidí sdílející stejnou nebo podobnou zkušenost. Tento výzkum je doplněn terénním výzkumem, který jsem provedla v Tunisku a ve kterém hraje nedílnou součást zúčastněné pozorování. Pozorování každodenního života aktérů či účast na akcích spojených s pobytem sportovců v zemi, která se stala jejich dočasným domovem, mi přineslo hlubší pochopení tohoto fenoménu.

Výzkum zaměřený na vrcholové basketbalové sportovce s transnacionální zkušeností migrace jsem započala již v roce 2022, kdy jsem odjela na několik týdnů do Tuniska a následně jsem pokračovala s dalším výjezdem na stejné místo v roce 2023 na dalších šest týdnů. Zúčastněné pozorování jsem prováděla ve zdejším prvoligovém basketbalovém týmu. Také jsem díky respondentům získala možnost udělat několik dalších rozhovorů s basketbalisty, kteří působí v jiných týmech a v jiných zemích, a nakonec jsem kontaktovala několik amerických basketbalistů působících v České republice, abych získala co nejvíce rozhovorů.

Během mého pobytu v Tunisku jsem sdílela ubytování se čtyřmi hráči, což mi umožnilo provést rozhovory přímo doma. S každým vznikl jeden hlavní rozhovor, ale během týdnů společného soužití jsem měla neustálý přístup k pozorování toho, jak informátoři prožívají své životy, a to jak na sportovní úrovni, tak i na osobní. Často jsme vedli dlouhé rozhovory i mimo formální rozhovor. Účastnila jsem se většiny tréninků, setkání s týmem, zápasů či týmových večeří. V cizí zemi jsem byla zcela odkázaná na svého partnera, ale tato skutečnost se nakonec ukázala jako velkou výhodou a přínosem pro můj výzkum. Prakticky jsem byla součástí týmu a díky této skutečnosti jsem měla šanci získat hluboký vhled nejen do jejich kariérního života, ale také do jejich každodenní reality.

2.8.2 Vlastní pozice ve výzkumu

Moje motivace pro tento výzkum vychází z osobního spojení s basketbalem, jelikož můj partner je sám hráčem basketbalu a tím pádem jsem i já přirozeně vtažená do této oblasti poslední tři roky. Právě on byl pro mě keepgaterem, který mi umožnil kontakt s terénem a respondenty. Podnikla jsem s ním několik cest ať už v rámci Evropy, tak i USA, Baham či Tuniska, kde jsem měla možnost seznámit se s dalšími hráči, což mi později přineslo velkou výhodu, když jsem se na ně zpětně obracela za účelem rozhovorů. Na druhou stranu představovala moje pozice i výzvu, jelikož jsem musela zůstat nezaujatá a neztratit jako výzkumník objektivitu, zejména v případě mého partnera. Po celou dobu výzkumu jsem musela pečlivě sledovat, abych nebyla ovlivněna a neupřednostňovala jeho výpověďmi nad výpověďmi ostatních respondentů. To se ukázalo jako výzva, jelikož jsem s ním v jeho prostředí trávila každý den. Také moje závislost na něm pro získání kontaktů a informací ovlivnilo mou pozici, protože jsem byla závislá na jeho kontaktech.

2.8.3 Polostrukturované rozhovory

Jako vhodnou metodu pro můj výzkum jsem zvolila polostrukturované rozhovory. Rozhovor měl částečně připravenou strukturu. Měla jsem připravené otázky a okruhy, kterým jsem se chtěla věnovat a poté jsem jen reagovala na odpovědi respondenta.

Výzkumní partneři mohli svobodně vyjadřovat jejich názory a myšlenky a často jsme se dostali k novým a zajímavým tématům, než jsem původně plánovala. V takových situacích nastala nutnost improvizace a přizpůsobení otázek konkrétním situacím z mé strany, za účelem získání relevantních dat, což bylo jistou výzvou, ale také velkým přínosem. Bylo mi tak umožněno proniknout a rozkrýt daný terén ještě více a objevit nové aspekty zkoumaného tématu. Značná volnost polostrukturovaných rozhovorů je výhodou, protože umožňuje hlubší porozumění zkoumaného fenoménu. Otevřenost přispívá k lepšímu porozumění zkoumaného problému a minimalizuje nedorozumění mezi účastníky. Přestože každý rozhovor může být trochu jiný, stejné téma usnadňuje jejich následnou analýzu (Novotná et al. 2019).

V průběhu mého výzkumu vzniklo celkem třináct rozhovorů. Šest z nich jsem získala v Tunisku, dalších tři rozhovory, získané na základě mých kontaktů z předešlých cest byly prováděny online přes video hovor a poslední čtyři jsem provedla v České republice v jednom z prvoligových týmů. Všichni respondenti, kteří se rozhodli vydat se na cestu za oceán do různých zemí Evropy, Afriky a Asie jsou ze Severní Ameriky, především z USA, ale také z Baham a Kanady.

Rozhovory se pohybovaly v rozmezí od jedné do dvou hodin. Nejvíce mi byly příjemné rozhovory, které jsem prováděla osobně v neformálních místech, jako byly kavárny. Část rozhovorů prováděna online bývala obvykle kratší a pohybovala se kolem jedné hodiny. Jenou z výzev se během rozhovorů ukázala angličtina, jelikož všechny rozhovory probíhali v angličtině a následně byly přeloženy do češtiny. Někteří respondenti používali velmi hovorový jazyk nebo měli přízvuk, což bylo obzvlášť patrné u bahamských hráčů.

Během rozhovorů jsem se cítila velmi komfortně hlavně z toho důvodu, že jsem se se sportovci znala osobně ještě před tím, než jsem začala provádět výzkum. Pokud jsem nerozuměla některým výrazům, neměla jsem problém požádat o vysvětlení a respondenti byli vždy ochotní vysvětlit, co měli na mysli. Všechny rozhovory proběhly v příjemném duchu a každý z nich přinesl velký přínos s cennými poznatky pro můj výzkum.

2.8.4 Zúčastněné pozorování

Data jsem aktivně konstruovala během terénního výzkumu a zúčastněné pozorování v Tunisku. Opakovaný výjezd do země byl velkým přínosem, neboť při prvním výjezdu jsem se seznámila s terénem a aktéry a bylo pro mě snazší poté znovu odjet na stejné místo. Lépe jsem se dokázala orientovat v terénu a proniknout do prostředí. Aktivně jsem se účastnila tréninků, sportovních akcí, ale i každodenního života členů basketbalového týmu.

Za velmi důležitou jsem pokládala svou pozici ve výzkumu. Po celou dobu výzkumu jsem si uvědomovala svou roli a kladla důraz na to, abych zůstala nezaujatá, a tím minimalizovala možnost zkreslení dat, která jsem získala. To bylo velmi obtížné v případě mého partnera, jelikož jsem s ním přirozeně trávila nejvíce času. Z toho důvodu jsem se v Tunisku snažila strávit více času v týmovém prostředí a navázat co nejvíce kontaktu s ostatními hráči.

2.8.5 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

1. Jaká je zkušenost profesionálních sportovců s transnacionální migrací, a jaký vliv má tato zkušenost na jejich život a kariéru?

Vedlejší výzkumné otázky:

1. Jaké faktory motivují sportovce k transnacionální migraci?
2. Jaké jsou přínosy a nevýhody migrace na osobní život a profesionální kariéru sportovce?
3. Jak migranti reflektují svůj „domov“ případně jak se změnilo vnímání domova po zkušenosti transnacionální migrace?
4. Jak se sportovci (ne)začleňují do svých současných domovů?
5. Jak sportovci reflektují své postavení ve společnosti v zemích, kde se nacházejí?
6. Jaké plány mají sportovci do budoucna, po ukončení své profesionální kariéry?

2.8.6 Výzkumný vzorek

Pro výzkum jsem využila účelový výběr, což znamená, že jsem již před vstupem do terénu zvolila kritéria, které by měli aktéři splňovat (Novotná et al. 2019). Zaměřila jsem se na jedince, kteří aktivně působí ve své profesionální kariéře. Výzkumný vzorek jsem omezila na basketbalové vrcholové sportovce. Náhodou se ukázalo, že všichni vybraní respondenti jsou z amerického kontinentu v podobném věku. Vzorek je tedy čistě homogenní, což

znamená, že sdílí stejné či podobné charakteristiky. Díky tomuto výběru můžeme omezit výzkum na specifickou skupinu lidí, kteří sdílejí podobnou životní zkušenost.

2.8.7 Výzkumní partneři

Informátor 1 – K1

- Muž, věk 22, země původu Bahamy, země působení Tunisko (třetí rok)
- Lokace rozhovoru: Tunisko, osobně
- Výpovědi K. jsou pro tento výzkum naprosto klíčové. K. odešel za basketbalovou kariérou do USA již ve věku patnácti let. Po dokončení střední školy opustil USA a vydal se na profesionální kariéru do Evropy, konkrétně do Francie a České republiky. Třetí rok jeho profesionálního působení se vydal do Tuniska. Jeho výpovědi přinášejí velké poznatky hlavně díky této migraci za sportem již od velmi mladého věku a také jako člena národního bahamského týmu.

Informátor 2 – T2

- Muž, věk 24, země původu USA, země působení Tunisko (první rok)
- Lokace rozhovoru: Tunisko, osobně
- T. byl rovněž velmi důležitý pro tento výzkum, jelikož jsem i s ním sdílela ubytování poskytnuté basketbalovou organizací v Tunisku. T. a K. si byli velmi blízcí, protože spolu žili a sdíleli společně stejnou životní zkušenost. Pro T. byl tento rok prvním v profesionální basketbalové kariéře a zároveň to bylo poprvé v životě, kdy opustil Ameriku, což mu vytvořilo silnou vazbu na K., protože jak sám později řekl: *„Připomíná mi domov, přišli jsme z velmi podobného prostředí a on jediný tady přemýšlí stejně jako já.“* Strávila jsem s T. mnoho času, společně jsme cestovali, jezdili na zápasy přes celé Tunisko, a hlavně jsme se každý den potkávali doma. Měla jsem možnost poznat ho jak v profesionální sféře, tak v osobní.

Informátor 3 – H3

- Muž, věk 34, země původu Kanada, země působení Tunisko (desátý rok)
- Lokace rozhovoru: Tunisko, osobně
- H. byl rovněž součástí týmu, avšak jeho situace se výrazně lišila od ostatních hráčů. Byl velmi dobrým hráčem s mnoha zkušenostmi a v Tunisku působil již několikátým rokem. H. disponoval privilegii od ostatních hráčů. Tým mu zařídil vlastní ubytování, auto a jako jedinému chodila výplata včas. Byl nejsilnějším článkem týmu, a to bylo zřetelné ve všech směrech. Občas se k nám připojil na večeri a rád vyprávěl o svých

zážitcích z mnoha zemí a týmů, ve kterých působil. Jeho výpovědi byli obohacující v aspektech zkušenosti a vytrvalosti.

Informátor 4 – R4

- Muž, věk 28, země původu USA – Pobřeží slonoviny, země působení Tunisko, (sedmý rok)
- Lokace rozhovoru: Tunisko, osobně
- R. působí v Tunisku již pátým rokem. Tunisko pro něj představuje domov a cestuje pouze navštívit svou ženu do Ghany, do ostatních zemí, kde má rodinu se nevydal poslední čtyři roky. Rozhovor proběhl v kavárně a trval okolo hodiny a půl.

Informátor 5 – J5

- Muž, věk 22, země původu USA, země působení Tunisko (první rok)
- Lokace rozhovoru: Tunisko, osobně
- J. působil jako hráč jiného prvoligového týmu v Tunisku. Poznala jsem ho na zápase a následně mi poskytl hodinový rozhovor v místní kavárně. Jeho pohled na situaci jako kompletního nováčka, který ve svém týmu nemá žádného Američana, odhalila výzvy, který čelí hráči v podobných situacích. Spoluhráči z jeho týmu měli omezenou anglicky a on se tak musel vyrovnat s výzvou, kdy si přišel jako kompletní outsider bez podpory známých tváří.

Informátor 6 – E6

- Muž, věk 23, země původu USA, země působení Španělsko (třetí rok)
- Lokace rozhovoru: Španělsko, osobně
- E. jsem poznala na Bahamách, poté jsme se opět setkali ve Španělsku, kde jsme provedli rozhovor. Též jsme spolu strávili dostatek času na to se lépe poznat. E. kladl velký důraz na vzdělání, naučil se španělsky a jeho tým ve Španělsku mu přispíval na studium univerzity.

Informátor 7 – C7

- Muž, věk 28, země původu USA, země působení Lucembursko (pátý rok)
- Lokace rozhovoru: Online, videohovor
- S C. jsem se seznámila během jeho angažmá v České republice. Měl za sebou též dlouhou cestu, kdy působil v zemích jako Norsko, Ukrajina či Francie. Rozhovor jsme prováděli online a trval hodinu. Klíčovým přínosem rozhovoru byla C. dlouhodobá zkušenost v profesionálním basketbalu.

Informátor 8 – D8

- Muž, věk 23, země původu Bahamy, země působení Francie (třetí rok)
- Lokace rozhovoru: Bahamy, osobně + online, videohovor
- Dominik se dostal hned po střední škole do Francie, kde nyní působí třetím rokem. Je velmi dobrým hráčem a působí i v národním bahamském týmu. Basketbalu se věnuje od mala a je to jeho hlavní náplň života. Jeho výpovědi byly velmi užitečnými hlavně v otázce transnacionální sportovní identity. Kvůli působení v národním týmu často opouští Francii a reprezentuje Bahamy všude možně po světě.

Informátor 9 – W9

- Muž, věk 26, země původu USA, země působení Kosovo (čtvrtý rok)
- Lokace rozhovoru: Online, videohovor
- W. se též zúčastnil neúspěšného náboru do NBA a poté odjel hrát za moře. Poznali jsme se v České republice a poté jsme provedli rozhovor online, jelikož v průběhu sezóny odešel do Kosova.

Informátor 10 – A10

- Muž, věk 23, země původu Amerika, země působení Katar (první rok)
- Lokace rozhovoru: online, videohovor
- Informátora jsem jako jediného neznala osobně. Kontakt jsem na něj získala náhodou, když jsem byla v Tunisku. Je to bývalý spoluhráč jiného výzkumného kolegy z univerzity, a když jednoho večera volal, naskytla se mi možnost s ním udělat rozhovor. Katar mi přišel jako velmi zajímavá destinace, kterou si pro svůj první rok angažmá zvolil. Rozhovor trval jen kolem třiceti minut, ale přinesl obohacující poznatky zaměřené právě na lokaci působení hráče.

Informátor 11 – K11

- Muž, věk 26, země původu Amerika, země působení Česká republika (třetí rok)
- Lokace rozhovoru: Sportovní hala, Česká republika
- K. mi poskytl rozhovor v jeho přirozeném prostředí – sportovní hale po skončení zápasu. V průběhu sezóny opustil tým v jiné zemi a přešel do Česka kvůli zranění. V Česku se mu zalíbilo a hodlá pokračovat ve své kariéře právě tady.

Informátor 12 – D12

- Muž, věk 28, země původu USA, země působení Česká republika (pátý rok)
- Lokace rozhovoru: Kavárna, Česká republika

- Rozhovor proběhl v neformálním prostředí v jedné z pražských kaváren a trval hodinu a půl. D. je velmi zkušeným basketbalistou, který se zúčastnil náboru do NBA a poté odletěl do Evropy, kde nyní působí pátým rokem. D. sdílel velmi cenné zkušenosti hlavně z profesionálního amerického prostředí. Poskytl hluboký vhled do dynamiky amerického basketbalu a jeho vlivu na mladé sportovce.

Informátor 13 – T13

- Muž, věk 27, země původu USA, země působení Česká republika (čtvrtý rok)
- Lokace rozhovoru: sportovní hala, Česká republika
- T. je velmi dobrým hráčem, který působí v české republice několikátým rokem. Na České scéně je velmi uznáván a při zápasech klíčovým hráčem svého týmu. Přínos tohoto rozhovoru bylo proniknutí do českého prvoligového prostředí.

2.8.8 Etické nároky výzkumu

Etika hraje nedílnou součást v každém výzkumném procesu, a je nezbytné ji brát v úvahu po celou dobu výzkumu. Z tohoto důvodu je velmi důležité klást důraz na kritické přemýšlení a reflexivitu. Nezpůsobit žádnou újmu respondentům je zásadní a tím pádem musíme zvažovat, jaké otázky pokládat a jak k respondentům přistoupit. Další krok je zabezpečení ochrany práv všech zúčastněných (Novotná et al. 2019). Z toho důvodu neuvádím žádné osobní údaje. Před začátkem každého rozhovoru jsem vždy respondenty seznámila se záměrem výzkumu. Většina rozhovorů byla nahrána a každý byl svolen ústním souhlasem respondenta za podmínky, že budou anonymizované. Z toho důvodu jsou respondenti uváděni pod smyšlenými přezdívkami. Vzniklo také mnoho spontánních rozhovorů, avšak všichni lidé, kteří se na nich podíleli, si byli vědomi mé pozice a faktu, že provádím výzkum. Tyto rozhovory jsem se snažila zaznamenat do poznámek, jelikož jsem je nenahrávala.

Skutečnost, že jsem se se všemi respondenty znala osobně, velmi ulehčila celý proces a žádný respondent neměl problém s poskytnutím souhlasu nebo s otevřeností při sdílení svých zkušeností. Nicméně udržení profesionality pro mě bylo klíčové a často složité, jelikož rozhovory probíhali neformálně a na velmi přátelské bázi.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

Empirické část se skládá ze dvou vzájemně propojených částí, které dohromady tvoří komplexní celek. Hlavní důraz je kladen na analýzu sítě sportovců sdílející stejnou či podobnou transnacionální zkušenost. Výzkum je obohacen terénním výzkumem z Tuniska, který přinesl zajímavé poznatky z netradičního prostředí. Kombinace těchto dvou přístupů přináší hlubší vhled do celkového fenoménu sportovní migrace a transnacionalismu. Nejdříve představím oba terény a poté bude výzkum zpracován jako jednotný celek, přičemž v jednotlivých částech budou uvedeny příklady jak z Tuniska, tak ze všech ostatních rozhovorů.

3.1 Tunisko

3.1.1 Terénní výzkum v tuniském týmu

Klíčovým tématem, kterým jsem se při terénním výzkumu v Tunisku zabývala, byla zkušenost transnacionální migrace vrcholových sportovců. Velký důraz jsem též kladla na každodenní život sportovců v hostitelské zemi, na proces adaptace na nové prostředí a na jejich sportovní kariéru. V této práci téma přiblížím na velmi specifickém terénu, do kterého jsem opakovaně vyjela a strávila zde několik týdnů. Tunisko je jako oblast pro vrcholovou profesionální kariéru velmi zajímavá již jen z toho důvodu, že migranti odcházejí z ekonomicky vyspělejších zemí severu do země ekonomicky méně vyspělé v severní Africe. Na této cestě se potýkali s mnoha výzvami, jako bylo velké množství kulturních či náboženských odlišností, jazykové bariéry a finanční problémy. Jaké důvody měli sportovci odejít do severní Afriky a jak se jim podařilo adaptovat na nové prostředí, se v této práci pokusím rozvést.

3.1.2 Charakteristika výzkumných partnerů

Informátorů z Tuniska je celkem pět. V metodologické části jsem je uvedla jako informátory 1-5. Jsou to muži ve věku 22-33 let původem ze států USA, Baham a Kanady. V této zemi byl velmi omezený počet transnacionálních migrantů, se kterými by bylo možné provést rozhovor, avšak velký přínos pro pochopení této migrace přineslo zúčastněné pozorování. Nebyla jsem pouze s transmigranty, ale i s trenérem týmu, majitelem organizace a dvěma hráči tuniského původu. S těmito osobami nevznikl žádný oficiální rozhovor, ale ve chvílích, kdy jsem dostala možnost, jsem se jich ptala na otázky a tyto interakce jsou součástí mého zúčastněného pozorování, ovšem angličtina na tomto místě byla velmi omezená. Spontánní rozhovory sehrály nemalou roli k pochopení toho, jak hostitelská země chápe

a přijímá sportovce z cizích zemí. Tunisané mezi sebou komunikovali pouze ve francouzštině a arabštině, a proto bylo často složité odhadnout, co se v dané chvíli děje. Z toho důvodu pro mě bylo nejdůležitějším zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory se zahraničními sportovci, kteří mi poskytli jejich vlastní pohled na danou situaci. Kombinace metod mi umožnila hlubší pochopení dynamiky mezi místními lidmi a zahraničními hráči, které se ukázalo jako klíčové při adaptaci na nové prostředí.

3.1.3 Představení terénu - Tunisko

Tunisko je zemí, kde náboženství ve společnosti hraje velkou roli a ovlivňuje každodenní život občanů. Tato destinace je pro antropologický výzkum zajímavá zejména ze směru migrace, kdy sportovci odcházejí z ekonomicky bohatších zemí do relativně chudšího prostředí. Kromě ekonomických faktorů je Tunisko zajímavou destinací díky své kulturní rozmanitosti a také jako místo, kde náboženství určuje sociální normy života.

Hlavní místa pro zúčastněné pozorování byly především sportovní haly, kde probíhal jedenkrát denně trénink a zápasy dvakrát týdně. Dalším místem byly posilovny, které sportovci každý den navštěvovali. Významnou roli hrálo domácí prostředí, jelikož jsem sdílela ubytování ve velkém bytě se třemi hráči, který byl poskytnut basketbalovou organizací. Díky této skutečnosti jsem byla schopna nahlédnout do každodenního života sportovců. V neposlední řadě to bylo neformální prostředí, jako kavárny, restaurace či jízdy autem na zápasy do různých měst a společné cestování.

3.1.4 Vstup do terénu

První výjezd jsem absolvovala v listopadu roku 2022 na necelé dva týdny. Poté jsem se vrátila v lednu roku 2023 na měsíc a půl. Již při první návštěvě jsem byla přivítána do prostředí, které se výrazně lišilo od českého, na které jsem byla zvyklá, jelikož se v něm můj partner pohyboval v předchozích letech. Sportovní hala, ubytování i posilovna byly ve špatném stavu. Přestože jsem Tunisko navštívila již před pár lety a měla jsem povědomí o tom, co mě čeká, prožila jsem při příjezdu lehký šok. Jednalo se o prvoligový tým a z toho důvodu jsem očekávala větší úroveň profesionality. Ubytování poskytované týmem bylo velmi zastaralé, špinavé a mnoho věcí v něm nefungovalo. První dojmy, které jsem získala od aktérů, byly ovšem neutrální a k celkové situaci se nevyjadřovali. Postupem času se ukázalo, že moje první zdání bylo mylné. Špatné životní podmínky se ukázaly jako stresující faktor pro zahraniční hráče, které ovlivnily proces adaptace.

Prostřednictvím rozhovorů jsem s výzkumnými partnery probírala mnoho témat. Zabývala jsem se otázkami důvodu odchodu, jejich adaptací na nové místo bydliště, otázky domova, udržování kontaktu se zemí původu či plány do budoucna. Sportovci přicházející přímo z univerzitního prostředí v USA, jsou zvyklí na vysokou míru profesionality, ať už se jedná o zkušené trenéry, psychickou podporu či vedení týmu.

„Můj první rok hrání byl ze začátku vzrušující, protože jsem čekal, že se naučím novým dovednostem. Postupem času se ukázalo, že pravidla a tréninky v novém prostředí se velmi liší od těch, na které jsem byl zvyklý celý život, a to se vám pak těžce zvyká na zcela jiný systém. Kvalita sportovního vybavení v této zemi je taky omezená. Komunikace s týmem není na dobré úrovni, nejenom, že trenér nemluví dobře anglicky, ale i celkově v organizaci týmu. Určitě jsem se přiučil něčemu novému, ale získal jsem spíše životní zkušenosti než sportovní.“
(T2, první rok)

Kvalita života se zde ukázala jako klíčovým faktorem, který sportovce ovlivňoval v následném rozhodnutí, zda v zemi zůstat či vyzkoušet jiný tým v jiné zemi. Tým mezi hráči tvořil velké rozdíly. Nejhuře na tom byli mladí tunišťtí hráči, u kterých jsem zjistila, že nedostávali zapláceno včas, či nedostali celou částku. První se vždy vypláceli zahraniční hráči a poté až tunišťtí. Ten nejlepší a nejzkušenější hráč měl velké výhody oproti ostatním a z toho důvodu zmíněný tento hráč působil již několikátým rokem. Tato skutečnost vytvářela zjevnou diskriminaci v týmu, což negativně ovlivnilo motivaci místních hráčů. V důsledku toho bylo patrné, že hráči trpěli nedostatkem sebevědomí a byli ovlivněni pocitem druhořadosti. Museli tak čelit velkému psychickému tlaku ze strany trenérů a majitelů týmu, což se projevilo jako stresující faktor, jenž výrazně ovlivnil jejich sportovní výkon. Psychický tlak a diskriminace mohou mít negativní důsledky nejen na jednotlivce, ale na tým jako celek.

Celková zkušenost zahraničních hráčů bude přiblížena v hlavní části výzkumu společně s ostatními rozhovory.

3.1.5 Charakteristika terénu: sociální síť

Ve výzkumu je největší důraz kladen na síť jedinců, sdílející podobnou životní zkušenost. Konkrétně se jedná o fenomén transnacionální migrace profesionálních basketbalových sportovců, kteří se rozhodli vycestovat ze své domovské země a vyhledat uplatnění v jiných zemích. Toto rozhodnutí formují různé faktory, které budeme zkoumat a analyzovat. Výzkum je orientován na mladé sportovce, kteří opustili své domovy a rodiny za vidinou lepšího života a profesionální kariéry. Tato životní cesta je doprovázena mnohými

výzvami a překážkami, nejen na úrovni mezilidských vztahů, kdy se sportovci nachází v novém místě sami, daleko od všeho, na co byli doposud zvyklí. Také mohou nastat komplikace na právní úrovni, kdy se někteří z nich potýkají s obtížemi spojenými s vízovými a právními požadavky či jazykovými problémy. Můžeme hovořit o sociální síti lidí, která nezahrnuje pouze sportovce, ale také širokou škálu dalších aktérů jako jsou ve sportovním prostředí trenéři, agenti či manažeři, kteří jsou pro fungování této instituce klíčovými a v soukromém životě, ve které působí rodiny, děti, partnerky a přátele na straně druhé. Síť je komplexním celkem, který formuje a ovlivňuje životy mnoha lidí.

Podle zaznamenaných výpovědí to je právě sport, který se ukázal být klíčovým v životech těchto respondentů. Již od dětství pro ně sport začal představovat jakousi životní náplň, kolem které se vše v jejich životě otáčí. Díky profesionální kariéře se často dostali z finančních obtíží a část respondentů nyní finančně pomáhá svým rodinám. Také kvůli své kariéře mohlo mnoho ze sportovců získat možnost studovat na univerzitě díky sportovnímu stipendiu cestovat, poznat svět, naučit se jiným jazykům, okusit mravy jiných společností a získat neocenitelné životní zkušenosti.

3.2 Faktory ovlivňující odchod do zahraničí

Existují faktory, které nás přitahují k cílové zemi a na druhé straně faktory, které nás přinutí odejít z původního domova. Takové faktory v migraci můžeme přirovnat k situacím, které jsou neuspokojivé v místě našeho domova a dávají nám důvod k odchodu za „něčím lepším“. Tyto situace označujeme jako push faktory. Na druhé straně to jsou výhody vzdálených míst, které nás inspirují opustit naši domovskou zemi. Může to být lepší životní úroveň, vyšší platové ohodnocení, či možnost kariérního růstu. Takové faktory nazýváme jako pull faktory. Tyto faktory jsou klíčové pro migraci a přispívají k rozhodnutí člověka zvažující migraci. V dřívějších dobách brzdila migraci různá fyzická omezení, jako například překonání hor či nepřátelského území. V dnešní době jsou tato omezení spojena s vízovou povinností či ekonomickými prostředky (Yaro, 2008).

3.2.1 Proč mladí sportovci odcházejí

Existuje mnoho důvodů k odchodu a diskurz o zahraničních ligách a sportovních příležitostech ve světě je mezi sportovci velmi rozšířený. V této části si uvedeme několik rozhovorů, které ilustrují důvody sportovní migrace. Vybrala jsem příklady push a pull faktorů, které ukazují motivaci hráčů zkusit své štěstí v zahraničních ligách. Zde je potřeba zdůraznit, že je to především kombinace těchto faktorů, které vzájemně působí na jedince

a motivují ho k odchodu ze země narození do země nové, která nabízí nové příležitosti k zlepšení a naplnění snů. Push a pull faktory tvoří komplexní síť motivací, které ovlivňují rozhodnutí jedince.

„Po škole jsem se zúčastnil celého programu, týkající se náboru do americké ligy NBA. Bohužel jsem nebyl vybrán a musel jsem se rozhodnout, jaký bude můj další krok. Evropská liga je velmi atraktivní pro dobré hráče, protože víme, že nám tam bude umožněno hrát. Kdybych zůstal v USA, seděl bych na lavičce a skoro nehrál. V mém týmu v ČR jsem byl vždy nasazen do základní sestavy, lidi tu ocení naše zkušenosti a styl basketu, který přivážíme z Ameriky.“ (D12, pátý rok)

„Toto je můj první rok hraní za mořem. Původně jsem chtěl do Evropy, ale naskytla se mi možnost jet do Kataru. Tato liga možná není na takové úrovni, jako některé evropské, ovšem nabídli mi mnohem vyšší částku, než jsem obdržel v jiných zemích, proto jsem neváhal a smlouvu podepsal. V Americe mám syna, který se má mnohem lépe díky mému výdělku v Kataru, než kdybych zůstal hrát v USA nebo šel do Evropy. Pravidelně posílám finanční podporu jemu i jeho matce.“ (A10, první rok)

„V Americe se točí vše kolem NBA, a pokud nemáte opravdu štěstí a nejste nejlepší, nemáte šanci, takže pokud chcete pokračovat v basketu, musíte hledat možnosti jinde. Už od doby, co jsem studoval na univerzitě jsme v kontaktu s agenty, kteří se postarají o to, abyste se někam dostal, pokud máte talent. Já osobně jsem hrál americký fotbal a basketbal jsem začal hrát až na střední, proto pro mě NBA nepřicházela v úvahu. Odešel jsem rovnou do Evropy a dnes mám hlavní pozici v prvoligovém týmu.“ (T13, čtvrtý rok)

3.2.2 Tunisko

„Začal jsem svoje angažmá v zahraničí řešit pozdě, proto jsem se nedostal do Evropy, kam jsem původně chtěl a odešel jsem do Tuniska. Peníze jsou špatné, ale беру tento rok jako investici do budoucna a doufám, že na další sezónu se dostanu do lepší ligy, kde mi nabídnou více peněz.“ (T2, první rok)

„Odešel jsem studovat do Ameriky, kde jsem hrál basket na univerzitě a hned jsem věděl, že chci pokračovat na profesionální úrovni. Hrál jsem chvíli v Kanadě, ale chtěl jsem se podívat taky někam jinam, a tak jsem odešel do Evropy. Během těchto deseti let jsem hrál všude po světě, skoro na všech kontinentech. Poprvé jsem odešel na Ukrajinu a od té doby jsem začal cestovat. V Tunisku jsem již třetím rokem a hodně se mi tady líbí, vědí o mně, že

jsem zkušený hráč a váží si mě. Zůstal jsem tady asi zatím nejdéle ze všech zemí, ale cítím, že je čas se pohnout dál. Tři roky na jednom místě jsou pro mě velmi dlouhé.“ (H3, desátý rok)

Z odpovědí vyplývá, že sportovci pocházející ze Spojených států, odcházejí do zahraničí převážně kvůli uplatnění. V Evropě se jim dostane mnohem větších příležitostí a často se stávají klíčovými hráči v týmech. V článku „The Economic Geography of Professional Basketball“ autoři zdůrazňují, že ekonomická motivace je v tomto případně validní, neboť evropské ligy často nabízejí lepší finanční ohodnocení než nižší americké ligy (Gerrard & Dobson, 2000). Díky jejich zkušenostem a odlišnému stylu hry v týmu mnohdy vynikají. V Americe by se jim s největší pravděpodobností takových výhod nedostalo, pokud by se nedostali do nejvyšší basketbalové ligy světa – NBA. Několik respondentů dokonce odpovědělo, že po neúspěšném náboru do NBA jim nezbyla jiná možnost než odejít, pokud se chtěli prosadit. V případě Tuniska se země ukázala jako dostupnější, zejména pro začínající sportovce. V zemi s méně známou ligou se mladí sportovci můžou přiučit novým znalostem a připravit se na další přestup. Pokud bychom se podívali například bahamského basketbalisty (D8), zdá se, že v jeho případě je primární motivací odcestovat za účelem výdělků a vyvarovat se chudobě, se kterou se v zemi potýkal. Ekonomické důvody se zde ukázaly jako prvotní faktor, přičemž kariéra pro něj hrála druhotnou roli.

„Do školy jsem nešel, protože byla moc drahá a já jsem již od dětství byl velmi dobrý v basketbalu. Bahamy jsou malé ostrovy a práci je tam těžké najít. Díky tomu, že jsem se dostal do národního týmu, naskytly se mi další možnosti a už po střední škole jsem dostal možnost odjet do Francie a začít hrát profesionálně. Doma mám syna, kterému posílám peníze vydělané v Evropě a také se finančně starám o svou matku.“ (D8, třetí rok)

3.2.3 Migrační síť

Sociální migrační síť lze chápat jako soubor mezilidských vztahů, v nichž migranti interagují s ostatními lidmi. Tyto sociální sítě mohou být klíčovými pro jedince, kteří se chystají přesídlit do jiné země. Jedním z hlavních přínosů takové sítě je snížení rizik spojených s migrací a zároveň slouží jako zdroj informací a podpory. Sociální síť může být zásadní při rozhodování jedince, zda opustit svůj domov a přesunout se z bodu A do bodu B. Jejich transnacionální charakter vzniká díky propojení jednotlivých migračních sítí napříč různými zeměmi. V těchto sítích vytváří jedinci sociální vazby a interakce, které slouží jako zdroj informací, sdílení zkušeností a vzájemné podpory. Propojenost v tomto transnacionálním prostoru umožňuje plynulý tok komunikace a zdrojů napříč různými zeměmi, které podporují mobilitu a integraci do nových společností (Haug, 2008). Tyto

migrační síť lze chápat jako klíčový faktor, který inspiruje a podporuje migranty v jejich rozhodnutí odejít, neboť poskytují pocit solidarity a potřebné pomoci při migraci. Díky těmto sítím získávají přehled o cílové zemi, cenné rady a informace od lidí, kteří již tímto procesem prošli.

„Všichni se známe, a pokud ne osobně, máme o sobě povědomí přes sociální síť nebo známe někoho, kdo se zná s tím druhým, protože pocházíme ze stejného místa. Potkávali jsme se na zápasech na univerzitách, různých kempech, nebo jsme byli propojení se stejnými agenty. Na Instagramu a Facebooku můžete sledovat kluky, kteří již hrají v Evropě nebo jinde ve světě. Můj kamarád takhle odešel do Evropy a mně se to hodně zalíbilo, proto jsem za rok udělal totéž. Propojil mě s jeho agentem a ten mi poradil, co udělat.“ (K11, třetí rok)

„Můj známý založil akademii pro mladé sportovce, aby pomohl talentovaným hráčům se dostat z chudoby a najít angažmá. On sám hrál v Evropě basketbal mnoho let a zde se seznámil s majitelem velké sportovní akademie, kam mě nakonec dostal. Roční působení v takové basketbalové akademii je velmi finančně náročné. Já jsem tam však šel zadarmo, a ještě jsem dostával něco málo zapláceno, protože jsem hrál dobře. Také jsem tam šel s výhodou toho, že mi to pomohl zařídit můj známý. Díky této zkušenosti se mi otevřely dveře do světa basketbalu a dnes jsem již čtvrtým rokem na této cestě.“ (K1, třetí rok)

Z analýzy celkových třinácti výpovědí respondentů vyplývá, že za nejvýznamnější push faktor, který se objevil ve všech výpovědích respondentů, i přestože na něj kladli odlišné důrazy, lze označit snahu prosadit se v profesionální basketbalové sféře. Konkurence v severní Americe je natolik vysoká, že evropské země, či jiné země světa představují lukrativní a perspektivní místa, kde se mladým sportovcům dostává nových příležitostí. Dalšími významnými, zaznamenanými motivy k migraci jsou ekonomické faktory, které přitahují sportovce do cizích zemí. Možnost výdělků se ukázala také jako dominující faktor. Lze tedy konstatovat, že mladí sportovci odcházejí s velkým cílem, který zahrnuje zlepšení jak na profesionální úrovni, tak na sportovní. Do budoucna chtějí získat lepší uplatnění, větší finanční výdělek, oprostít se od chudoby a poznat svět za hranicemi své země. Všechny tyto faktory působí jako push a pull faktory, které motivují jedince odstěhovat se za lepším. Při takové cestě hrají významnou roli sociální síť, které migrantům zjednoduší odchod na základě poskytnutí informací o destinaci a stylu života, kterému se jim v hostitelské zemi dostane.

3.3 Aktivita sportovec v transnacionálním prostoru

Poté, co sportovci učiní první kroky směrem k mezinárodní kariéře, podepíší smlouvu v některém ze zahraničních klubů a poté opustí svou zemi původu. Nachází se najednou ve zcela nového a neznámého prostředí. Všichni aktéři tohoto výzkumu odešli do zahraničí ve velmi nízkém věku. Z toho většina po ukončení univerzity, ale někteří již po dokončení střední školy. Tento nadnárodní prostor se zpočátku může jevit jako cizí a plný výzev, které zahrnují kulturní šok, adaptaci na nové prostředí, kulturní, ekonomické či sociální podmínky a celkově jiná pravidla, jak v osobním životě, tak i profesionálním. V této části rozvedu, jakým způsobem se s těmito faktory sportovní migranti vyrovnávají, jak probíhá jejich proces adaptace na nové prostředí, jakým způsobem udržují kontakt s domovem a co pro ně vlastně domov představuje, si rozvedeme v této části.

„Můj první rok byl hodně odlišný od toho, jak žiji dnes. Nikdy předtím jsem necestoval mimo Ameriku, a když jsem poprvé přiletěl do Evropy, žil jsem ve své vlastní bublině. Tým vám všechno připraví, takže když nechcete, nemusíte kromě tréninků a zápasů nic dělat. Tým se postará o vaše ubytování, stravu, potřebné lékaře a vlastně vám se vším pomůžou. Ze začátku jsem ani moc nevycházel z domova, chodil jsem jen do haly a zpátky. Když to srovnám s tím, jak žiju teď po pár letech, je to úplně odlišný život. Dnes mám spoustu přátel i mimo basketbal. Chodím se bavit, rád cestuju a poznávám nová místa a lidi. Trvalo mi ovšem dlouho se tomuto životnímu stylu přizpůsobit a otevřít se tak novým zkušenostem.“
(W9, čtvrtý rok)

Dřívější představa, že migrant musí zanechat své kořeny a oprostít se od místa svého původního domova a zvyků, aby se mohl úspěšně začlenit do nové společnosti, je již překonaná (Glick Schiller et al. 1992). Transnacionální migrace se stala klíčovou v teoriích, popisující nový trend současných migračních procesů, přičemž vznikají transnacionální sociální pole, která propojují původní a nová místa bydliště. Sociální migrační pole představuje rámeček, ve kterém migranti budují a udržují spojení s oběma domovy (Szaló, 2007). Sportovní transmigranti působí v různých geografických a sociokulturních prostředích současně. Jednou z těchto rovin jsou země, v nichž se fyzicky nacházejí a aktivně působí. Druhou rovinou jsou země jejich původu, s nimiž udržují vazby a kde často stále mají rodinné a kulturní kořeny. Další významné prostory představují místa, kde sportovci působili před svým aktuálním pohybem. Tyto geografické a sociokulturní sféry vytváří komplexní prostředí, které formuluje životy migrantů.

„Někdy je to hodně náročný žít v zemi, kde je všechno jinak. Mám to tady rád, ale chybí mi rodina a přátelé. Mluvím s nimi každý den a nějak jsme si už všichni zvykli na to, že jsem pryč. Komunikace přes telefon se stala normální součástí života. Když přijedu domů, tak je vždy chvíli nezvyk vidět se se všemi naživo a ve chvíli, když si na to zvyknu, musím zase odjet. Toto se pořád opakuje dokola.“ (K1, první rok)

3.3.1 Spojení se zemí původu

Již zmínění autoři Smith a Guarnizo (1998) ve své knize *Transnationalism from Below* poukázaly na tuto dobu jako na čas technologické revoluce. Moderní technologie hrají v dnešní době klíčovou roli při udržování kontaktu se svým původním domovem. Díky nim jsou migranti schopni aktivně udržovat a posilovat transnacionální vazby. Internetové sociální sítě se staly fenoménem pro mezinárodní komunikaci, což zásadně usnadňuje zkušenost migrace a pocit odloučení pro mnoho transmigrantů. Hráči uvedli, že tráví až několik hodin denně telefonováním se svými rodiči, partnerkami, dětmi či kamarády přes sociální sítě, jako je Instagram, Whatsapp, Facebook a Snapchat. Díky těmto platformám jsou schopni komunikovat, ale také pozorovat životy lidí v jejich místě původu. Udržování kontaktu také přispívá k zachování kulturní identity migranta. Přestože jim tyto moderní platformy zprostředkovávají komunikaci s rodinami a známými kdykoliv, mohou se ocitnout v situacích, kdy kvůli velké vzdálenosti stráví na telefonu více času, než by mnohdy chtěli. Navíc se setkávají s časovým omezením, jelikož na druhé straně světa je několikahodinový časový posun. Kvůli časovému posunu vznikají situace, kdy jedinci komunikují s rodinami i v nočních hodinách, což může mít negativní dopad a ohrozit jejich výkon na hřišti.

„Není den, kdy bych nezavolał své mamce, protože jsme si hodně blízcí. Když večer přijdu domů, začnu připravovat večeři nebo uklízím, a přitom si voláme přes videohovor, což je hezký, protože díky videohovoru mi připadá, jako bychom byli spolu. Často musím čekat i do pozdních nočních hodin, kdy potřebuju nebo chci s někým mluvit. Když můj den skončí, tak v Americe jsou ještě lidi v práci.“ (T13, čtvrtý rok)

„Na telefonu strávím několik hodin denně. Se svou dcerou si volám přes video každý večer alespoň hodinu. Také často po tréningu volám své matce a přátelům. Někdy mi přijde, že jsem víc na telefonu než v realitě.“ (D12, pátý rok).

„Kontakt s rodinou, přáteli a mou partnerkou mi pomáhá překonat těžké chvíle, ve kterých se někdy ocitá každý z nás. Když se stěhujete, můžete si udělat obrázek o tom, jak to

asi bude vypadat, ale doopravdy to zjistíte, až když odejdete. Jelikož jsem na začátku své kariéry a v týmu nemám žádné hráče z mojí země, strávím hodně času online.“ (J5, první rok)

Spojení hráčů se zemí původu neprobíhá pouze na komunikační úrovni. Mnoho hráčů také finančně podporuje své rodiny, což přispívá ke zlepšení jejich životní úrovně. Tato forma podpory, známá jako remitence, funguje oboustranně. Zasílání remitencí je ovlivněno různými faktory. Individuální motivy zahrnují například altruismus, kdy hráči dobrovolně zasílají finanční podporu rodině či blízkým osobám v rodné zemi, nebo směna, kdy se očekává vrácení podpory v budoucnosti. Rodinné motivy se soustředí na investici a snahu o zlepšení rodinné situace poskytováním finanční podpory v případě potřeby (Rapoport & Docquier, 2006). Na druhé straně bylo zaznamenáno několik případů, kdy rodiny hráčů zasílají různé balíčky jídla či zboží, na které jsou hráči zvyklí a které je v hostitelské zemi složité sehnat. Tento obousměrný tok peněz či prostředků má dopad jak na ekonomiku, tak na posilování sociálních vazeb mezi lidmi.

„Moje žena je z Ghany, a přestože žiju v Tunisku, často za ní cestuji. V Ghaně jsme vytvořili náš společný domov. Jednou měsíčně mi pošle balík jídla, hlavně ovoce, které mám rád a které v je v Tunisku složité sehnat. Díky tomu si můžu uvařit jídlo, které mám rád a které mě naučila moje žena. Často vaříme spolu přes telefonu a poté spolu i večeříme.“ (R7, sedmý rok)

Celkově lze pozorovat, že udržování kontaktu se zemí původu se ukázalo jako důležitým faktorem na několika úrovních. Hráči v něm nacházejí zdroj psychické podpory, která jim často pomáhá překonat složité chvíle. Kontakt také přispívá k udržení jejich kulturní identity, protože někteří z hráčů uvedli, že se často v nové zemi cítí ztraceni. Pro část hráčů byl první rok odjezdu vůbec poprvé, co odcestovali mimo svou rodnou zemi. Díky pravidelnému kontaktu s rodinou a přáteli se jim podařilo snadněji překonat kulturní šok, který může nastat v důsledku migrace do cizího prostředí.

3.3.2 Co je domov?

Jak se ukázalo, pojem domova je pro každého účastníka výzkumu velmi individuální. Mary Douglas (1991) ve své práci *„The Idea of a Home: A Kind of Space“* rozpracovala koncept domova jako místa, které existuje v prostoru, ale nemusí být nutně spojeno pevným fyzickým prostorem. Domov tak může být chápán nejen jako konkrétní fyzické místo, ale také jako symbolický prostor. V takovém místě, které nazýváme domovem se formuje vnímání světa a způsob, jakým budujeme sociálních vztahy. (Douglas, 1991). Domov můžeme chápat

jako pocit příslušnosti a kulturní identity, spojení s určitou skupinou lidí nebo místem (Galčanová & Vacková, 2014). V této části uvedu odlišné případy chápání domova. U některých jedinců se ukázalo, že se tento pojem s migrační zkušeností změnil. V jiných výpovědích se domov ukázal jako stabilní a nezměnitelná představa.

„Když někde žiju, soustředím se na přítomnost, vnímám tento moment. Snažím se přizpůsobit lokální kultuře, poznávat se s lidmi, jíst jejich jídlo a celkově se jim přiblížit a pokouším se si vytvořit nový domov. Jelikož vím, že tady nezůstanu navždy, proto chápu tyto místa jako dočasné domovy, ve kterých se snažím naplno žít. Mám spousty domovů – narodil jsem se v Kanadě, ale kořeny mám na Haiti. Jsem velmi pyšný na to, že můžu reprezentovat Kanadu i Haiti a nyní i Tunisko. Příslušnost k zemím původu je něco, co mám v srdci a co mi nikdo nemůže vzít. Když se řekne domov, představím si, jak jsem s rodinou v Kanadě a jíme naši tradiční haitskou rýži, hrajeme basketbal bez pravidel nebo jsme všichni na zahradě a grilujeme.“ (H3, desátý rok)

Zde můžeme pozorovat, že domov není pouze jedním místem. Jelikož tento aktér má s migrací zkušenosti již od mladého věku, domov je pro něj mnohohvrstevnatým konceptem. Je to místo, kde se fyzicky nachází, tak i místo, odkud pochází a další místo, kde vyrostl. Tradiční pojetí domova je pro něj spojení s rodinou a kulturní identitou.

„Když jsem byl mladší, domov pro mě byly vždycky Bahamy. Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel. Prostě domov byl náš barák, kde jsem žil já a moje rodina. Ted' mám spousty domovů, jelikož už bydlím v několikáté zemi a na všechny mám nějaké vazby. V jedné zemi jsem chodil do školy a poznal jsem tam většinu svých přátel, ve druhé mám rodinu, ve třetí zemi mám přítelkyni a ve čtvrté se ted' nacházím. Všechna tato místa jsou mými domovy, protože tam žijí lidé, se kterými se ten domov vytváří.“ (K1., třetí rok)

V tomto rozhovoru se ukázalo, že dokud participant necestoval, domov pro něj představovalo fyzické místo, kde se narodil a vyrůstal. Poté, co toto místo opustil a začal si vytvářet nové sociální vazby v jiných místech, začalo pro něj místo představovat nižší váhu. Jsou to právě lidé, kteří pro něj představují myšlenku domova. Tento jev ukazuje flexibilitu jedinců a jejich schopnost adaptovat se na nové situace a prostředí. Sociální vztahy jsou klíčové k vytvoření pocitu domova, což je velmi důležitý jev u migrantů, kteří pociťují vazby k různým místům a lidem. Zde můžeme pozorovat to, jak se vnímání domova po zkušenosti transnacionální migrace změnilo.

„Můj domov je Amerika. Ve svém bytě si vařím americké jídlo, poslouchám americkou hudbu a jsem v každodenním kontaktu s rodinou a přáteli. Když jsem poprvé přijel do Evropy, všechno pro mě bylo nové a cizí, pak jsem ale zahlédl na ulici McDonald's, připadal jsem si na chvíli opět jako doma.“ (T13, čtvrtý rok)

V tomto případě se ukázalo, že pro jedince je země, a zejména místo spojeno s představou domova. Jeho kulturní zakořenění je natolik silné, že ani při zkušenosti transnacionální migrace se tato vazba nezměnila. Nachází se sice na vzdálených místech od domova, ale jak sám řekl, vzpomínku na domov si aktivně udržuje každý den kontaktem s rodinou a přáteli, různými aktivitami a věcmi, které mu domov připomínají. Tento jev ukazuje sílu jeho kulturní identity a silné pouto na domov.

„V Americe slavíme Thanksgiving, pro mě osobně je to můj neoblíbenější svátek. V Evropě se to ale neslaví, a já, jelikož jsem tak daleko, jsem na to skoro zapomněl. Nakonec jsme se domluvili s ostatními spoluhráči a společně jsme to v Čechách oslavili s českými kluky z týmu. Dokonce jsme upekli krocana a kluci z Česka zase přinesli jejich tradiční jídlo. Je těžké vyjádřit, jak jsem se v tu chvíli cítil, ale byl jsem moc šťastný, jako bych byl zase na chvíli doma.“ (K10, třetí rok)

V tomto případě si můžeme všimnout tradice, která hraje důležitou roli v životě migranta. Zahraniční sportovci oslavili tradiční americký svátek se svými českými spoluhráči, kteří nikdy předtím neměli šanci americký svátek oslavit. Američtí hráči zde sdíleli část ze svých kulturních zvyků, čímž přispěli ke kulturnímu obohacení svých spoluhráčů. Výzkumní partneři dodržují různé druhy tradic, ať už se jedná o dodržování svátků, jako je právě Thanksgiving či Vánoce, chození do kostela či praktikování náboženských tradic, anebo vaření tradičního jídla. Prostřednictvím takových aktivit si jedinci udržují spojení se svou původní kulturou, který může navodit pocit stability v novém domově. Nemalou roli v tomto procesu hrají i fyzické předměty, ať už se jedná o fotografie, konzervy amerického jídla, či vlajky své země. Tyto objekty jim sloužily jako připomínka domova v cizím prostředí.

„Kamkoliv jedu, mám s sebou vlajku Haiti a Kanady. Také si s sebou vozím koření, které vyrábí moje rodina a které nikde jinde nejde sehnat. Když ho používám při vaření a cítím jeho vůni, připomene mi to domov.“ (H4, desátý rok)

Smýšlení o domově je různé a můžeme o něm hovořit z různých perspektiv. Na základě zaznamenaných odpovědí jsem identifikovala tři hlavní úrovně chápání domova. Za prvé je to domov jako geografické místo, kde můžeme mluvit o celé zemi, městě nebo

fyzickém místě, jako dům, ve kterém jedinec vyrostl. S místem jsou spojeny vzpomínky, lidé a kultura, která jedince formovala. Domov na druhé úrovni představují lidé a vazby, které si lidé tvoří. Jedná se o vazby s rodinou, které si člověk tvoří již od dětství nebo s ostatními lidmi, jako jsou partneři či přátelé, které si v průběhu života tvoříme. Spojení s těmito lidmi připomíná pocit domova a sounáležitosti. Zatřetí to jsou vzpomínky, které jsou vyvolány různými předměty či tradicemi, které jim domov připomínají. Tyto vzpomínky mohou být spojeny s oslavou svátků či náboženských tradic, ale také s hudbou, která jim připomíná domov, různé symboly země, tradiční jídlo nebo dokonce řetězce s rychlým občerstvením ze země původu. Tyto prvky mají schopnost vyvolat pocit domova u jedince.

Z minulosti si sportovci přinášejí určitý pohled na domov, ovšem s migrační zkušeností si domovy i aktivně tvoří v hostitelských zemích a taková místa vybírají podle různých kritérií. V kontextu vybírání a tvoření budoucích domovů profesionálních sportovců bychom mohli přiblížit sportovní migraci na textu „... *když aspoň bydlíme v jednom městě.*“ *Město v prožívání domova samostatně žijících lidí* od autorek Galčanové a Vackové (2014), které představují tři způsoby vnímání domova: domov jako volba, projekt a každodenní zkušenost. (Galčanová, Vacková, 2014). Z pohledu migrace lze tuto teorii uplatnit na profesionálního sportovce, kteří si vybírají místa svého působení na základě osobních a profesionálních potřeb. Taková místa, o kterých si myslí, že se v nich budou moci uplatnit. O domově jako volbě bychom mohli mluvit tak, že si sportovci záměrně vybírají určitá místa, podle kvality ligy či zkušenostmi trenérů, kteří na daném místě působí. O domovu jako projektu bychom mohli smýšlet jako o místě působení, které sportovci hledají pro svůj osobní rozvoj a které jim pomůže dosáhnout cílů, které si stanovili. V neposlední řadě můžeme mluvit o domovu jako o každodenní zkušenosti. Místo, ve kterém atleti každodenně působí při trénincích či soutěžích. Takové prostředí může významně ovlivnit to, jak se atlet cítí a tím se také projevuje jeho výkon.

3.4 Vstup a adaptace do nového prostředí, změny a navazování vztahů

3.4.1 Adaptace

Adaptace je proces přizpůsobování se, které probíhá na různých úrovních. Tento pojem vyjadřuje, jakým způsobem se jednotlivci, skupiny či celé společnosti vyrovnávají se svou existencí. Sociální adaptace zahrnuje procesy socializace, ve které se člověk přizpůsobuje společenským normám a hodnotám, avšak současně se snaží o seberealizaci a sebeuplatnění. Aktivní adaptace také zahrnuje přizpůsobování se prostředí, které vede

k tvorbě sebeutváření (Brouček et al. 1991). Obvykle tento proces začíná projevy nátlaku nebo pocitem vyřazení, které mohou být vnímány jako příznaky kulturního šoku. Tyto projevy mohou zahrnovat frustraci či pocit ztráty orientace v novém sociokulturním prostředí. Postupem času, díky neustálému kontaktu s novou zemí a procesem adaptace, získávají jedinci schopnost lepší orientace a lepšímu porozumění nového prostředí. Tento proces zahrnuje učení se zvyklostem nové společnosti, ovládnutí místního jazyka nebo sociální interakce s místními obyvateli (Kim, 2017). Adaptace člověka na nové prostředí je velmi individuální proces, který každý prožívá odlišně. Vstup do neznámého prostředí může být velmi složitým i pro lidi, kteří jsou již nějakým způsobem připraveni dopředu. Například prostřednictvím sociálních sítí, které jsem již zmiňovala jako faktor, usnadňující migraci. Profesionální basketbalisté mají výhodu oproti ostatním migrantům, že odcházejí za prací do prostředí, kde se tým postará o všechny záležitosti. Hráčům jsou hrazeny náklady na cestu, předem připraveno ubytování a ve většině případů se po příjezdu tým stará i o celodenní stravu sportovce, lékařskou péči a řeší s nimi takřka vše, co potřebují. Tato příprava významně usnadní proces migrace a následné adaptace, jelikož hráči přicházejí do předem připravených míst. Nicméně na různé výzvy, jako jsou například kulturní odlišnosti, které je v tomto procesu čekají, nelze zcela dopředu připravit. V této části si představíme příklady různých výzev a odlišností, se kterými se hráči na svých cestách potýkají. Výzkumu z Tuniska zde věnuji větší prostor, jelikož jsem k procesu adaptace mohla osobně přihlížet a k popisu tohoto fenoménu čerpám ze zúčastněného pozorování.

3.4.2 Tunisko

Tunisko je zemí s odlišnými kulturními a náboženskými praxemi ve srovnání se zeměmi, odkud výzkumní partneři přicházejí. Nicméně sportovci přicházející z karibských zemí, konkrétně z Baham a Haiti shodně uvedli, že jim Tunisko výrazněji připomíná domov než evropské země, ve kterých působili dříve. Podle jejich slov místní lidé smýšlejí podobněji, ačkoliv v karibských zemích dominuje jiné náboženství než v Tunisku, lidé vykazují podobnou sílu svého vyznání. V tomto směru našli sportovci výraznou podobnost. Také mentalita místních lidí jim spíše připomínala domov, jelikož jsou dle jejich názoru „*velmi tradiční, stejně jako doma*“. Přestože se tyto země mohou zdát jako velmi odlišné, byl to právě způsob života, ve kterém výzkumní partneři nacházeli něco známého. To se nedá říci o sportovcích přicházejících z USA, kteří mnoho podobností nenalezli.

„Jsem křesťan, můj otec je pastor a asi kvůli tomu jsem nikdy neřešil jiná vyznání. Najednou jsem se dostal do země v severní Africe, ve které je hlavní náboženství Islám, pro

mě naprosto neznámá věc jako člověka z Baham. Samozřejmě, že jsem o tom slyšel, ale myslím si, že jsem nikdy nebyl v kontaktu s nikým, kdo takové náboženství praktikoval. Musím ale uznat, že se mi to velmi zalíbilo, lidi tu jsou milí, a navíc velmi věřící, stejně jako já. Dokonce jsem šel se svým tuniským spoluhráčem do mešity a dozvěděl se spoustu nových věcí. Často tu s lidmi mluvím o náboženství a říkáme si, co se jak dělá u nás, a co u nich, protože je to pro mě velmi zajímavé.“ (K1, třetí rok)

„Je to zajímavé, nikdy jsem nic podobného nezažil, ale doma mi to vyhovuje víc. Lidi tu jsou milí, ale úplně jiní, než já.“ (J5, první rok)

„Pro mě jako Afroameričana je tento zážitek neuvěřitelný. Poprvé jsem v Africe a poznávám zde lidi, kteří jsou mi velmi blízcí. Sblížuju se s Afrikou a konečně se cítím, že nacházím své kořeny. Nebýt basketu, nevím, jestli bych se někdy do Afriky podíval a mohl toto prožít.“ (T2, první rok)

V tomto případě návštěva Afriky vyvolala u jedince silný pocit sounáležitosti k místu a lidem, kteří mu připomínali jeho vlastní etnické kořeny. Kontinent v něm vyvolal silné emoce, díky kterým nachází propojení se svými předky a vlastními kořeny. Díky sportovní kariéře měl možnost zažít proces seberealizace a naplnění, který by mu jinak mohl zůstat nedostupný. Jeho kariéra mu také umožnila osobní růst a nalezení vlastní identity.

3.4.3 Sociální síť jedinců

„Zaprvé, co mě překvapilo, byl styl oblékání lidí ve Španělsku, který se velmi lišil od toho, co lidé nosí na Bahamách, přišlo mi to divné. Co mě tak velmi zarazilo je městská doprava a vlaky. Já jsem zvyklý všude řídit a teď jsem se poprvé v životě musel naučit používat městskou dopravu. Na jídlo jsem si taky dlouho zvykal. Postupem času jsem se ale vžil do této kultury a miluju to tady. To, co mi hodně pomohlo, bylo určitě to, že jsem se naučil mluvit španělsky a díky univerzitě jsem byl schopen potkat mnoho lidí a navázat nová přátelství i mimo basket.“ (E6, třetí rok)

„První rok jsem si připadal, jako bych žil ve své bublině. Jelikož jsem měl hodně amerických hráčů v týmu, neměl jsem potřebu si hledat kamarády jinde. Basketbal jsem bral velmi vážně, a proto jsem se soustředil jen na něj. Ráno jsem vstal, šel na trénink, a když jsem odcházel, měl jsem připravené jídlo a šel domů. Takhle jsem to dělal každý den několik měsíců. Postupem času jsem se víc otevřel a naučil jsem se mít rád a poznávat i jiná místa a lidi než z mé basketbalové bubliny.“ (K11, třetí rok)

Zde se ukazuje, že ačkoliv aktér přijel již do připraveného prostředí, adaptace je mnohem složitější a delší proces. Schopnost ovládnout místní jazyk či snaha porozumění odlišnému myšlení a životu se ukázalo jako důležitý faktor k úspěšnému začlenění do nové společnosti. Zde můžeme navázat na teorii habitů od Pierra Bourdieu (1986), který tvrdil, že habitus je soubor trvalých a přenosných dispozic, které formují způsob vnímání, myšlení a jednání jedince ve světě. Jedinec si tyto habitus vytvořil v průběhu socializace díky strukturám, které na něj v dané společnosti působily (Bourdieu, 1986). Profesionální sportovci přicházejí ze zemí Severní Ameriky a mají již habitus vytvořený. To se výrazně podílí na procesu adaptace a integrace do nové společnosti. V procesu migrace může být jedinec vystaven jevům, které se neslučují s jeho habitem a řídí se odlišnými pravidly a očekáváním. Jak se ukázalo na mnoho příkladech z osobního života hráčů, ale i sportovního prostředí, kdy tréninky, styl hry či pravidla hry jsou často odlišné od těch, na které jsou sportovci zvyklí. V takovém případě je jedinec často donucen změnit svůj habitus a pokusit se přizpůsobit novému.

„Basketbal je tu hodně jiný než v Americe. My jsme zvyklí na trochu jinou hru, jelikož se zde pravidla liší. Možná i díky tomu, že přinášíme americký styl hry do nových zemí, často vynikáme nad ostatními. Rozhodně jsem svůj styl hry ale musel trochu přizpůsobit evropským podmínkám, jinak bych si asi nezahrál.“ (T13, čtvrtý rok)

Tímto tvrzením lze potvrdit teorii habitů, jelikož hráč si je vědom rozdílů mezi americkým a evropským basketbalem a snaží se svůj původní habitus adaptovat na nové podmínky evropských pravidel a prostředí.

3.5 Postavení hráčů v přechodných domovech

V této části uvedu, jaké postavení mají hráči ve svých přechodných domovech a zhodnotím výhody a nevýhody, kterých se jim v těchto prostředí dostává. Nejprve představím situaci v Tunisku a následně uvedu výpovědi hráčů z ostatních zemí.

3.5.1 Tunisko

Během svého terénního výzkumu v severní Africe jsem se setkala s rasismem, což mě z počátku velmi překvapilo, ale díky textu afroamerického spisovatele Stephana J. Kinga (2019) žijícího právě v Tunisku, jsem mohla dostat solidní vhled do této problematiky. V textu *„Black Arabs and African migrants: between slavery and racism in North Africa“* nastínil situaci v severní Africe. Černošská menšina v severní Africe tvoří 10-30% populace, kdy za poslední dvě desetiletí přišly na toto území desítky tisíc lidí s nadějí dostat se do

Evropy, což přispělo ke zhoršení rasovým vztahům. Situaci také zhoršují média, která často přispívají k prohloubení rasismu a xenofobie. Text také upozorňuje na konkrétní případy násilí prováděného na obyvatelích černé rasy či problémem otroctví v Libyi. Autor zde navrhuje několik opatření k vyřešení těchto problémů, jako je například nulová tolerance vůči otroctví, zdůraznění rasové rovnosti a zavedení protirasistických zákonů (King, 2019). V Tunisku jsem se sama ocitla v situaci, kdy se majitel restaurace choval nevhodně vůči dvěma výzkumným kolegům. Všichni jsme se ocitli ve velmi nepříjemné situaci, ale jakmile se personál v restauraci dozvěděl, že se nejedná o Afričany, ale o dva Afroameričany, kteří navíc reprezentují Tunisko ve sportu, veškerý přístup se okamžitě změnil.

„Tohle se mi nestalo poprvé, kdy si o mně někdo myslel, že jsem Afričan. Pochopil jsem, že s nimi mají nějaký problém. Jakmile ale začnete mluvit anglicky, hned se vás lidi začnou ptát, odkud jste a co tu děláte. Když se lidé dovědí, že jsme z Ameriky, tak se s námi chtějí bavit a zajímá je, co tady děláme. Lidí také začnou projevovat respekt. Často dostaneme třeba kávu nebo jídlo zadarmo.“ (K1, třetí rok)

Příklad této situace ukazuje, jak národní identita člověka může ovlivnit jednání a vnímání okolí, ve kterém se jedinec v dané chvíli nachází. Opakovaně se projevila značná privilegovanost hráčů. Tento jev byl ve výzkumu v Tunisku zaznamenán opakovaně, avšak značná privilegovanost hráčů se vyskytovala i v ostatních případech mimo Tunisko. Ukázalo se, že významnou roli zde hrají hlavně dva faktory: sportovní postavení a národnost hráče.

„Díky majiteli klubu jsem v kontaktu s hodně vlivnými lidmi, a to se v téhle zemi ukázalo jako podstatné. Když jste dobří v tom, co děláte, lidé tu chtějí, abyste se cítili dobře. Víím, že pokud bych se dostal do nějakého problému, nemusím se bát, protože se mi vždy dostane pomoci.“ (H3, desátý rok)

3.5.2 Sociální síť jedinců

„Byl jsem až překvapený, kolik výhod se mi zde dostává. V Americe je spousta kluků jako já, ale v menším městě v Česku nebo třeba na Ukrajině, kde jsem hrál předtím, jsem pro ostatní výjimečný a jiný. Jednou jsem si šel koupit boty a odešel jsem s nimi zadarmo. Majitelé obchodu se mnou natočili rozhovor a já jsem s nimi uzavřel spolupráci, takže mi někdy pošlou boty za to, že se tam vyfotím nebo zveřejním fotky z jejich obchodu na Instagramu.“ (T13, čtvrtý rok)

Na každého hráče v hostitelské zemi nečekají pouze výhody. Jak se ukázalo, hráči se často musejí potýkat s mnoha překážkami, které migrace za úspěchem doprovázejí,

například rasová diskriminace, která již byla zmíněná. Dále se mohou objevit právní problémy, kdy v některých případech může být obtížné získat víza, což se ukázalo v případě bahamského hráče. Nedostatečná péče týmu ohledně vízové povinnosti mu mohla ohrozit jeho kariéru.

„Po příjezdu do Česka jsem jel s manažerem týmu zažádat o víza, protože jsem tu byl pouze na turistických vízech, které trvají tři měsíce. Normálně se žádá před odjezdem, ale já už jsem byl v Evropě, tak jsme o ně zažádali tady. Tým k žádosti nedoložil nějaký dokument, co měl, a tak mi víza neschválili. Celý tento proces trval dlouhou dobu, a nakonec se ukázalo, že jsem v zemi nelegálně. Byli jsme ovšem v půlce sezóny, tak jsme podali odvolání a já v zemi zůstal. Víza mi nakonec neschválili, a tak když přišel čas odletu, myslím si, že mi zakážou vstup do Evropy. Naštěstí jsem na letišti potkal celníka, který celou situaci pochopil, a nakonec mi dal známku do pasu. Měl jsem velké štěstí.“ (K1, třetí rok)

Další významnou překážkou se ukázaly zdravotní problémy. Tělo sportovce zde hraje klíčovou roli, jelikož jeho výkony jsou závislé na dobré kondici a zdravotním stavu. Zranění může ukončit sportovcovi kariéru ze dne na den, což se ukázal jako velmi stresující faktor pro mnoho sportovců.

„Mám kamaráda, který hrál v Americe a měl našlápnuto na velmi dobrou kariéru. Jednoho dne se zranil a už nikdy nemohl hrát. Já jsem se tu taky zranil a byl jsem překvapený, že se mi nedostalo dostatečné individuální pomoci. Po nějaké době, co jsem byl zraněný, chtěl jsem po trenérovi, aby mi přizpůsobil trénink a on to neudělal, musel jsem trénovat jako všichni ostatní i po krátké době zotavení. To by se tam, odkud jsem přišel, nestalo.“ (C7, pátý rok)

Jiný přístup v tréninku a hře může být pro hráče, kteří se celý život pohybovali v jednom systému, značně šokující. V novém prostředí musí čelit jinému řešení problému a jinému přístupu než tomu, na který byly doposud zvyklí. Každý tým a země má odlišná pravidla, se kterými se musí hráči vypořádat, adaptovat a akceptovat. Takové změny mohou být často náročné a představují nejen fyzickou, ale i psychickou zátěž. Zde se podle slov zahraničních hráčů ukázalo, jak velmi užitečné je mít v týmu zahraniční trenéry. Mnoho trenérů cestuje po světě od týmu k týmu, stejně jako hráči, učí se novým věcem v praxi, což zahraniční hráči velmi oceňují. Globální zkušenost trenérů poskytuje hráčům porozumění a pomoc v adaptaci na nové prostředí.

„Vždycky jsem rád, když jsou v týmu nějací Američané. V týmu, kde jsem teď, mám spoluhráče z Ameriky, jsou zde i dva Američani na trenérských pozicích, kteří rozumí tomu,

čím procházím a vždy se mi snaží pomoci jak ve sportu, tak v osobním životě.“ (W9, čtvrtý rok)

3.6 Možnost navázání vztahů

Navázání vztahů v cizí zemi může být pro mnoho jedinců složitým a dlouhodobým procesem. Zde si uvedeme různé příklady toho, na jakých úrovních sportovci navazují vztahy v hostitelské zemi.

„Spousta lidí mi nerozumí kvůli mému akcentu, ale přece nebudu měnit to, jak mluvím. Jsem, kdo jsem a nebudu se měnit kvůli lidem. Pokud mi někdo nerozumí, je mi líto. Žiju v menším městě, kde je jazyková bariéra velmi výrazná. V týmu mám Jamajčana, se kterým se bavím nejvíce, protože jsme oba z Karibiku, a tak si rozumíme více než s ostatními spoluhráči. Jelikož jsem ve Francii už třetím rokem, rozumím trochu francouzsky, což mi usnadňuje mluvit s lidmi, ale ze začátku to bylo doopravdy těžké.“ (D8, třetí rok)

„Jsem velmi otevřený a přátelský člověk. Rád poznávám nové lidi a už od začátku jsem neměl problém navázat s nimi kontakt, protože lidé v Kataru jsou velmi přátelští a zvědaví, když vidí vysokého Američana. I když jsem ze začátku měl strach opustit svou komfortní zónu a odejít do ciziny, díky lidem si tu připadám jako doma. (A10, první rok)

„Rozhodně jsem si díky basketu vytvořil kamarády na celý život. Kluci z mého týmu, ale i z týmu, kde jsem hrál předtím, jsou jako mí bratři. Víím, že jim můžu kdykoliv zavolat a oni tu pro mě budou. Když jste sám v cizině a někdo s vámi sdílí stejnou životní zkušenost, hodně vás to sblíží“. (C7, pátý rok)

Jak se ukázalo na základě více svědectví, mnoho respondentů vnímá sebe sama jako velmi přátelské a otevřené lidi, což jim usnadňuje navazování vztahů v nové zemi i mimo basketbalový okruh. Velkou roli zde hraje jazyková dovednost a snaha o pochopení myšlení společnosti, ve které se sportovci v danou chvíli nacházejí. V některých zemích je angličtina méně rozvinutá, a proto často pomáhá, když se hráči naučí komunikovat jazykem dané země. Z počátku může být navazování vztahů poměrně těžké a hodně hráčů tíhne k přátelství s lidmi, hlavně spoluhráči z jejich země původu. S delší zkušeností a pobytem v transnacionálním prostoru se však navazování vztahů stává snazším a sportovci začínají být otevřenější v i mimo sportovní sféru. Hráči jsou schopni navázat hluboké a trvalé vztahy. Navíc aktivně udržují vztahy z míst, kde působili v minulosti, a tím podporují transnacionální kontakty. Zůstávají v kontaktu s bývalými spoluhráči a trenéry, kteří jsou nadále součástí jejich cesty a na které se v případech nouze obrací.

„V Evropě jsem poznal trenéra, který dnes pracuje pro NBA. Kdykoliv potřebuju poradit s plánem na cvičení nebo probrat strategii ve hře, obracím se spíše na něj než na mého současného trenéra, protože vím, že jeho rady mě mohou posunout úplně někam jinam.“ (C7, pátý rok)

3.7 Přínos hráčů do nového prostředí

Zde jsem se zaměřila na to, jaký je přínos hráčů v hostitelských zemích. Můžeme hovořit o různých kapitálech, kterými sportovci disponují. Zde pracuji s teorií Pierra Bourdieu, který definuje kapitál jako něco, čím člověk disponuje a co následně určuje jeho pozici v sociálním poli. Rozlišuje celkem čtyři kapitály: ekonomický, kulturní, sociální a symbolický (Bourdieu, 1986). Sportovci do cizích míst přicházejí vybavení různými kapitály. Zde se ukázalo, že jejich symbolický kapitál hraje velkou roli v privilegovanosti, kterou se jim jako profesionálním sportovcům mnohdy dostává. Díky svému působení v předních evropských ligách přicházejí do nových míst s reputací a prestiží, kterou lidé oceňují. Díky mediální pozornosti a výkonům z předešlých míst působení si nachází nové fanoušky, kteří je znají již z jejich předešlého působení. Co se týče přínosu, můžeme mluvit hlavně o kulturním kapitálu. Pokud se zaměříme na příklady basketbalistů z USA, přicházejí hráči do hostitelských zemí s dovednostmi, které se naučili často od špičkových trenérů. Jak již bylo zmíněno, styl jejich hry se odlišuje a díky tomu často získávají klíčové postavení v týmu.

„V Česku jsem odstartoval svoji kariéru. Poté jsem odešel na rok do jiné země, ale rozhodl jsem se vrátit. Bylo hezké vidět, že tu na mě fanoušci nezapomněli, a nadále mě podporují. Přišlo mi spoustu zpráv od lidí, kteří sledují mnou cestu a jsou rádi, že jsem zpátky.“ (K11, třetí rok)

Dalším příkladem jsou jazykové dovednosti. Po víceleté zkušenosti hraní v odlišných místech probíhá jazyková výměna jak od hráčů, díky kterým se jejich spoluhráči učí lépe komunikovat v angličtině, tak z opačné strany, kdy se hráči učí cizím jazykům.

„Na začátku tu skoro nikdo nemluvil anglicky. Postupem času se ale kluci rozmluvili, protože měli nějaké základy angličtiny, ale asi ji nikdy moc neprocvičovali. Bydlím se svým spoluhráčem z Tuniska, který když jsem přijel, mě maximálně pozdravil. Po několika měsících jsme schopni si už normálně povídat.“ (T2, první rok)

Zlepšení jazykové úrovně bylo patrné i v mém pozorování. Při mém prvním výjezdu do Tuniska zmíněný tuniský hráč nekomunikoval a byl velmi stydlivý. Během mého druhého

výjezdu jsme spolu již komunikovali mnohem více. Další jev, který jsem zaznamenala, jeho vysoká míra stydlivosti i v basketbalové sféře. Tým mu často nevyplácel mzdu a on tuto skutečnost akceptoval. Finančně mu nikdo nepomáhal a jednou se dokonce stalo, že neměl finanční prostředky ani na jídlo. Nicméně společné žití s třemi americkými spoluhráči ho změnilo a já jsem postupně zaznamenávala změnu v jeho přístupu. Jeho spoluhráči ho povzbuzovali, aby se nebál a prosadil se před vedením týmu, což se skutečně stalo. Při mém odjezdu se k němu vedení již chovalo mnohem lépe.

„Bavili jsme se s ním o tom, že si tohle k němu nemůžou dovolovat. On se ale bál, že kdyby něco řekl, vyhodí ho a on tak ztratí veškerý přístup k penězům, protože nic nestudoval a najít si práci v Tunisku asi není nejlehčí. My ho ale donutili, že si musí sjednat respekt za každou cenu a teď mu konečně alespoň dávají to, co mu slíbili.“ (R4, sedmý rok)

Hierarchie v postavení hráčů týmu byla velmi patrná. Odlišné chování k zahraničním hráčům a jejich privilegovanost byla každodenní skutečností. Zahraniční hráči byli několikrát pozváni k majiteli organizace domu na večeři, nejlepší hráč dostal auto a zbylí dostávali vyšší finanční odměny. Mladým tuniským hráčům se dávaly peníze, které zbyly, a mnohdy si ani nezahráli při zápase.

3.8 Odchod, plány do budoucna, udržování vztahů

V rámci ukončení kariéry se mi dostalo celkem jednotné odpovědi. *„Až odejdu, budu pokračovat ve sportovním prostředí“*. Nezáleželo na tom, z jakých poměrů či zemí hráči přicházejí, zda vystudovali vysokou školu nebo rovnou po střední škole odešli hrát basketbal profesionálně. Všichni byli odhodláni věnovat se sportu i po ukončení kariéry. Basketbal natolik formoval jejich životy, že představa odchodu ze sportovní sféry je zkrátka nemyslitelná. Plány do budoucna jsou jasné a ve sportovním prostředí i různorodé. Někteří se chtějí stát trenéry a nadále cestovat po světě. Jiní se chtějí věnovat basketbalu v Americe například na školách, kde působili dříve a jiní si chtějí otevřít basketbalovou akademii a pomoci mladým hráčům z rozvojových zemí, kterým by se jinak pomoci nedostalo. Hlavně z toho důvodu, že takovéto pomoci se dostalo jim a pomohlo to tak nastartovat jejich profesionální kariéru. Mnoho z nich má představu o tom, jak by mohli přispět k lepšímu vývoji ve sportovním světě. Tyto plány svědčí o hlubokém vlivu basketbalu na jejich život a s tím spojené odhodlání tuto instituci zlepšit. Sport prostupuje všemi sférami jejich životů a ve značné míře formuluje to, kdo vlastně jsou.

„Basketbal mě zachránil, bůh ví, kde bych teď byl.“ (D8, třetí rok)

*„Je to úžasná zkušenost, vyrostl jsem jako člověk, jako muž a jako kulturní bytost. Jsem rád, že jsem se rozhodl odejít a kdybych se mohl vrátit v čase, udělal bych to znovu.“
(A10, první rok)*

„Díky zemi, kde jsem vyrostl, mi bylo umožněno vzdělání na základě mých dovedností v basketbalu. Studoval jsem sociologii a vím, že bych si práci vždycky našel. Po skončení kariéry se chci stát trenérem. Pokud by to však nevyšlo, tak bych možná uvažoval o práci v oboru, který jsem vystudoval.“ (W9, čtvrtý rok)

Vybrané výpovědi poskytují cenný vhled do osobních zkušeností profesionálních basketbalistů se zkušeností transnacionální migrace. Výpovědi zaznamenávají, že sport může sloužit jako nástroj osobní záchrany, osobního vývoje a růstu, kulturního obohacení, ale také jako prostředek pro přípravu na budoucí kariérní rozvoj. Celkově lze konstatovat, že transnacionální migrace a sport jsou úzce propojeny s osobním a profesním růstem.

4 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo odhalit, jak vrcholoví sportovci prožívají proces transnacionální migrace a jak tento specifický styl života v pohybu ovlivňuje jejich životy. V rámci tohoto výzkumu jsem se zaměřila na fázi již před prvním odchodem do ciziny. Z analýzy zaznamenaných výpovědí se ukázalo, že tato volba je velmi ovlivněna strukturálními faktory, které snižují možnosti uplatnění se v zemi původu. Nedostatek pracovní příležitosti ve vrcholovém sportu se ukázal jako klíčový faktor odchodu, zejména v USA, kde je v nejvyšší basketbalové lize velmi omezený počet míst. Z toho důvodu odcházejí basketbalisté do zahraničních lig, kde často svými výkony a praxí vynikají nad ostatními. Dalším významným faktorem odchodu jsou ekonomické důvody. Hráči v zemích původu nejsou odměněni tak, jak by se jim mohlo dostat v jiných zemích. Zde se jedná spíše o sportovce z Baham, kteří si sice vydělají určitou částku jako členové národního týmu, ale v zahraničních ligách se jim dostane vyššího finančního ohodnocení. V tomto kontextu se sport ukázal jako prostředek k vymanění se z chudoby a zajištění lepší budoucnosti, jak pro ně samotné, tak i pro jejich rodiny.

Po prvním přestěhování se proces adaptace ukázal jako individuální jev, který každý jedinec prožívá na jiné úrovni. Začátky kariéry v zahraničí se ukázaly jako nejnáročnější fázi, avšak postupem času vykazovala většina aktérů rychlejší adaptaci. U sportovců, kteří jsou na své cestě více let, bylo patrné, že se na poznání nových zemí těší a aktivně je vyhledávají. Ze začátku jedinci často tíhli ke svým krajanům, čímž u některých nastala situace, kdy byli odděleni od většinové společnosti země, neboť basketbalové kariéře kladli jediný význam svého pobytu. Postupem času se však sportovci začali otevírat k navazování nových vztahům a příležitostem, které v hostitelských zemích nacházeli. Někteří se dokonce snažili stát se součástí místní společnosti, aby mohli prožít tuto jedinečnou životní zkušenost naplno. To zahrnovalo snahu naučit se jazyk, spřátelit se s místními obyvateli a zažívat nové zkušenosti, jako cestování či navštěvování různých kulturních či náboženských památek v zemi.

Zde jsem částečně předvídala, že po takové zkušenosti migrace a střídání domovů se přirozeně změní uvažování o tom, co vlastně domov znamená. V mnoha případech tomu tak skutečně bylo, ale v dalších situacích bylo přesvědčení o tom, co je domov natolik silné, že si ho výzkumní kolegové nesli všude s sebou. K obrazu domova jim pomáhaly různé předměty, náboženské praktiky nebo praxe, kterými si domov připomínali.

Tento transnacionální styl života si natolik osvojili, že ho začali vyhledávat. Sportovcům s víceletou zkušeností transnacionální migrací se začalo usazení na jednom místě

postupem času jevit jako zvláštní. Přestože v některých případech měli sportovci dlouhodobější smlouvy, začali se rozhlížet po nových zemích s novými příležitostmi. Cestování se zkrátka stalo součástí jejich životů.

Sportovci, kteří jsou na začátku své cesty, jsou často ovlivněni prostředím, do kterého se dostali. Jeden aktér měl v prvním roce skvělou zkušenost, což ho velmi namotivovalo do budoucnosti. Jiný aktér měl ovšem opačnou zkušenost a plánoval, že se již po prvním roce vrátí zpět do USA a začne trénovat děti. Místo a organizace se ukázaly jako klíčové v dané zkušenosti, zejména při začátcích cesty k profesionální kariéře.

Poslední fází, na kterou jsem se zaměřila, byly plány do budoucna. Jak se ukázalo, basketbal je natolik spjatý s jejich životy, že každý z výzkumných partnerů plánuje zůstat ve sportovním prostředí i po ukončení aktivní profesionální kariéry. Vrcholový sport poskytuje těmto jedincům mnoho zkušeností a znalostí, které jsou schopni využít i po skončení aktivní kariéry. Tyto znalosti zahrnují nejen technické a taktické aspekty hry a tréninku, ale také dovednosti získané díky neustálého kontaktu s trenéry a managery. Analýza získaných rozhovorů naznačuje, že o své budoucnosti smýšlí jako o další cestě, jako o druhé fázi pokračování ve své kariéře, na kterou se chytají vydat jako sportovní trenéři, fyzioterapeuti, majitelé basketbalových akademií či manažeři. Díky obrovskému množství kontaktů nashromážděného během své sportovní kariéry je v očích jedinců snadné se po ukončení kariéry uplatnit v těchto oblastech. Lze tedy konstatovat, že migrace za sportovní kariérou není pouze přínosem ekonomického kapitálu, ale jedná se o životní styl, na který se sportovci postupně adaptují, a nakonec se pro ně stává neoddělitelnou součástí jejich životů. Tento životní styl, kterému se sportovci naplno oddávají, formuje jejich identitu a poskytuje rámec pro budoucí profesní dráhu. Sport tak nadále hraje klíčovou roli v jejich životě, a to i po skončení profesionální kariéry.

5 ZDROJE

- Basch, L., Glick Schiller, N., & Szanton Blanc, C. (1994). Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states. Gordon and Breach Science Publishers.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Brouček, S., Cvekl, J., Hubinger, V., Grulich, T., Kořalka, J., Uherek, Z., & Vasiljev, I. (1991). Základní pojmy etnické teorie. Český lid, 78(4), 237-257. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/42701038>
- Clark, W.A.V. (2020). Human Migration. In G.I. Thrall (Ed.), WVU Research Repository. (Reprint of 1986 edition)
- Douglas, M. (1991). The Idea of a Home: A Kind of Space. Social Research, 58(1), 287-307. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/40970644>
- Galčanová, L., & Vacková, B. (2014). "... když aspoň bydlíme v jednom městě." Město v prožívání domova samostatně žijících lidí. Sociální studia, 2014(4), 13-32. Retrieved from <http://socstudia.fss.muni.cz/>
- Gerrard, B., & Dobson, S. (2000). The Economic Geography of Professional Basketball. *Journal of Sports Economics*, 1(1), 21-37.
- Henig, D. (2007). Migrace. AntropoWebzin, 2-3, 35-41. ISSN 1801-8807.
- Higham, J., & Hinch, T. (2010). Sport and tourism (pp. 180-186). Routledge.
- Haug, S. (2008). Migration Networks and Migration Decision-Making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4), 585–605. <https://doi.org/10.1080/13691830801961605>
- Kim, Y. (2017). Cross-Cultural Adaptation. Oxford Research Encyclopedia of Communication. <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-21>
- King, S. J. (2019). Black Arabs and African migrants: between slavery and racism in North Africa (pp. 8-50). <https://doi.org/10.1080/13629387.2019.1670645>
- Maguire, J. (2014). Social Sciences in Sport (pp. 1-29, 71-90). Human Kinetics. ISBN 0-7360-8958-6.
- Novotná, H., Špaček, O., & Šťovíčková, M. (Eds.). (2019). Metody výzkumu ve společenských vědách. Praha: FHS UK. ISBN 978-80-7571-025-3.
- Rapoport, H., & Docquier, F. (2006). Chapter 17: The Economics of Migrants' Remittances. In S.-C. Kolm & J. M. Ythier (Eds.), *Handbook of the Economics of Giving*,

Altruism and Reciprocity (Vol. 2, pp. 1135-1198). Elsevier. [https://doi.org/10.1016/S1574-0714\(06\)02017-3](https://doi.org/10.1016/S1574-0714(06)02017-3)

- Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1992). Transnationalism: A new analytic framework for understanding migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645(1), 1-24.
- Sidiropulu Janků, K. (2006). Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem. *Social Studies*, 3(1), 13.
- Smith, M. P., & Guarnizo, L. E. (Eds.). (1998). *Transnationalism from below* (Vol. 6). Transaction Publishers.
- Szaló, C. (2007). *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Sociologická řada. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury). ISBN 978-80-7325-136-9.
- Szaló, C. (2009). Transnacionalismus a kritika metodologického nacionalismu. *Sociální studia*, 6(1), 49-68.
- Taylor, M. (2013). Editorial—sport, transnationalism, and global history. *Journal of Global History*, 8(2), 199-208.
- West Virginia University. (n.d.). Research Repository. Retrieved May 22, 2024, from <https://researchrepository.wvu.edu/rri-web-book/15/>
- Wimmer, A., & Glick Schiller, N. (2002). Methodological nationalism and beyond: nation–state building, migration and the social sciences. *Global Networks*, 2(4), 301-334.
- Wong, L. L., & Trumper, R. (2002). Global celebrity athletes and nationalism. *Journal of Sport & Social Issues*, 26(2), 168-194.
- Yaro, J. A. (2008). Development as push and pull factor in migration. Heinrich Böll Stiftung. Retrieved from <https://heimatkunde.boell.de/de/2008/12/01/development-push-and-pull-factor-migration>